

T.C
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET VE İŞLETMECİLİK ANABİLİM
DALI

Yüksek Lisans Tezi

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL
PERFORMANSA ETKİSİ: TR 81 BÖLGESİ UYGULAMASI

Şiraslan Mammadov

Zonguldak 2020

**T.C
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET VE İŞLETMECİLİK ANABİLİM
DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL
PERFORMANSA ETKİSİ: TR 81 BÖLGESİ UYGULAMASI**

**Hazırlayan
Şiraslan Mammadov**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Gülay Irak**

Zonguldak 2020

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım klavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

14.01/2020

Şiraslan MAMMADOV

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Anabilim Dalında 177282118004 öğrenci numaralı Şiraslan Mammadov'un hazırladığı "**Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performansa Etkisi: TR81 Bölgesi Uygulaması**" konulu ~~DOKTORA~~/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 07.01.2020 günü saat 14:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Başkan _____ Doç.Dr. Serhan GÜRKAN _____

Üye _____ Dr.Öğr.Üyesi Aykut ŞARKGÜNEŞİ _____

Üye _____ Dr.Öğr.Üyesi Gülay İRAK _____

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Eringrul YILDIRIM
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum	:	ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Anabilim Dalı
Tez Başlığı	:	Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performansa Etkisi: TR81 Bölgesi Uygulaması
Tez Yazarı	:	Şiraslan Mammadov
Tez Danışmanı	:	Dr.Öğr.Üyesi Gülay Irak
Tez Türü, Yılı	:	Yüksek Lisans Tezi, 2020
Sayfa Adedi	:	76

Muhasebe Bilgi Sistemi, örgütsel düzeyde muhasebe bilgisinin tanımlanması, toplanması, kaydedilmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Güvenli veri depolama özelliğine sahip, şirketin hedefleriyle uyumlu, güvenilir, yönetime ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlayan, zamanında rapor üreten, muhasebe standartları, yasa ve kanunlarla uyumlu, hata ve hileleri önlemek için tasarlanmış, işletme bilgilerini doğru ve eksiksiz bir biçimde yansıtan etkin bir muhasebe bilgi sistemi, örgütün performansının geliştirilmesinde örgütsel yönetime yardımcı olan bir araçtır. Etkin muhasebe bilgi sistemi işletmelerde, maliyet tasarrufu sağlamakta, kalite ve verimliliği artırmakta, işletmeye rekabet avantajı sağlamakta, daha doğru ve etkin kararlar alınmasında yönetime yardımcı olmakta, çalışanların işletmeye bağlılığı ve müşteri memnuniyetini artırmaktadır.

Dünya’da ve Türkiye’de muhasebe bilgi sisteminin işletmelerde uygulanması ve uygulama ile elde edilen yararlar kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır. Bununla birlikte güncel literatürde muhasebe bilgi sistemi ile örgütsel performans arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma, muhasebe bilgi sisteminin örgütsel performans üzerindeki olası etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Zonguldak, Karabük ve Bartın illerini içine alan TR81 bölgesinde faaliyet gösteren 120 üretim işletmesi yöneticilerine yüz yüze anket yöntemi uygulanmış olup elde edilen veriler istatistiki yöntemler aracılığıyla analiz edilerek yorumlanmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre; muhasebe bilgi sistemi ile örgütsel performans arasında pozitif yönde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmış olup, muhasebe bilgi sisteminin %33,4 seviyesinde örgütsel performansdaki değişimi açıkladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Bilgi Sistemi, Örgütsel Performans, TR81 Bölgesi.

ABSTRACT

Institution : ZBEU, Institute of Social Sciences, International Trade and Business
Title : The Effect Of Accounting Information System On Organizational Performance: TR81 Region Application
Author : Shiraslan Mammadov
Advisor : Asist. Prof. Dr. Gülay Irak
Type of Thesis, Year : Master Thesis, 2020
Page Number : 76

Accounting Information System includes the definition, collection, recording and interpretation of accounting information at the organizational level. An effective accounting information system with secure data storage; consistent with the company's objectives; reliable; providing the information that management needs; generating timely reports; complying with accounting standards, laws and regulations; designed to prevent errors and frauds; accurately and completely reflecting business information is a tool that helps organizational management in improving the performance of the organization. An effective accounting information system provides cost savings, increases quality and productivity, provides competitive advantage to the enterprises, helps management in making more accurate and effective decisions, and increases employee loyalty and customer satisfaction.

In the world and Turkey in accounting information system implementation and success of the business has been investigated in a comprehensive manner. However, there is a limited number of studies in the literature examining the relationship between accounting information system and organizational performance. This study aims to analyze the possible impact of accounting information system on organizational performance. In this context, data obtained by using face to face survey method for 120 production enterprises operating in TR81 region including Zonguldak, Karabük and Bartın provinces were analyzed and evaluated with statistical methods. According to the results obtained in the study; It has been found that there is a statistically significant relationship between accounting information system and organizational performance and it is found that accounting information system explains the change in organizational performance at the level of 33.4%.

Keywords: Accounting Information System, Organizational Performance, TR81 Region.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ	3
1.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Tanımı, Amacı ve Kapsamı.....	3
1.2. Muhasebe Bilgi Sisteminin Genel Yapısı	6
1.3. Muhasebe Bilgi Sisteminde Veri Toplama ve İşleme Süreci	7
1.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Bölümleri	11
1.5. Muhasebe Bilgi Sisteminin Öğeleri	12
1.5.1. Hesap Planı Sistemi.....	12
1.5.2. Belge Sistemi.....	13
1.5.3. Defter Sistemi.....	14
1.6. Muhasebe Bilgi Sisteminin İlkeleri.....	15
1.7. Muhasebe Bilgi Sisteminin Güvenliği	18
1.7.1. Muhasebe Hataları.....	18
1.7.2. Muhasebede Yapılan Hata Türleri	19
1.7.3. Muhasebe Hatalarının Nedenleri.....	20
1.7.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Denetimi.....	22
1.7.5. Güvenlik Riskinin Kaynakları.....	22
1.8. Muhasebe Bilgi Sisteminden Elde Edilen Bilgilerin İşletme Fonksiyonları Açısından Önemi	23
2. ÖRGÜTSEL PERFORMANS	26
2.1. Performans Kavramı ve Önemi.....	26
2.2. Örgütsel Performans Kavramı ve Önemi.....	27
2.3. Örgütsel Performans Göstergeleri.....	28
2.3.1. Kalite Performansı.....	30
2.3.2. Verimlilik Performansı.....	30
2.3.3. Yenilik Performansı	31
2.3.4. Çalışma Yaşamının Kalitesi-İşgücü Boyutu (Üretim Performansı).....	32
2.3.5. Etkililik ve Etkenlik.....	33
2.3.6. Pazarlama Performansı.....	34
2.3.7. Finansal Performans	35

2.4. Performans Değerlendirme	36
2.4.1. Bireysel Performans Değerlendirme	37
2.4.2. Örgütsel Performans Değerlendirme.....	39
2.5. Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performansa Etkisi.....	42
2.5.1. Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar	43
2.5.2. Dünya’da Yapılmış Çalışmalar	43
3. ÜRETİM İŞLETMELERİNDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL PERFORMANSA ETKİŐİ: TR 81 BÖLGEŐİ UYGULAMASI.....	48
3.1. Araştırmanın Konusu.....	48
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	48
3.4. Araştırmanın Kapsamı	49
3.4.1. Araştırmanın Yöntemi, Evren ve Örneklem.....	49
3.4.2. Anket Formunun Oluşturulması ve Verilerin Toplanması.....	50
3.5. Araştırmanın Bulguları	51
3.5.1. Güvenilirlik Analizi Sonuçları	51
3.5.2. Tanımlayıcı Özelliklere İlişkin Betimsel İstatistik Analizi Sonuçları...52	
3.5.3. Normallik Dağılımı Sonuçları	56
3.5.4. Grupların Farklılık Analizi Sonuçları.....	57
3.5.3. Korelasyon Analiz Sonuçları.....	60
3.5.4. Regresyon Analiz Sonuçları	61
SONUÇ	64
KAYNAKÇA.....	67
EKLER	73
ÖZGEÇMİŐ	76

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Geleneksel Performans Değerleme ile Çağdaş Performans Değerlemenin Karşılaştırılması.....	38
Tablo 2.2: Türkiye’de ve Dünyada Yapılmış Çalışmalar	46
Tablo 3.1: Tanımlayıcı Özelliklere İlişkin Analiz Sonuçları	52
Tablo 3.2: Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliğine İlişkin Ölçek Maddeleri Aritmetik Ortalama Sonuçları	55
Tablo 3.3: Etkin Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performansa Etkisine İlişkin Ölçek Maddeleri Aritmetik Ortalama Sonuçları	56
Tablo 3.4: Değerlerin Basıklık ve Çarpıklık Sonuçları.....	57
Tablo 3.5: Farklılık Analizleri Homojenlik Testi Sonuçları.....	58
Tablo 3.6: Farklılık Analizleri Anova Testi Sonuçları	59
Tablo 3.7: Korelasyon Analiz Sonuçları.....	60
Tablo 3.8: Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans Üzerindeki Etkisi ...	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Muhasebe Bilgi Sisteminin Genel Yapısı.....	6
Şekil 1.2: Muhasebe Bilgi Sisteminde Veri Akışı ve Çıkar Grupları İlişkisi	8
Şekil 2.1: İşletmelerde Performans Değerlendirme Sürecinin Önemli Aşamaları	41

KISALTMALAR LİSTESİ

MBS	: Muhasebe Bilgi Sistemi
V.U.K	: Vergi Usul Kanunu
İBS	: İşletme Bilgi Sistemi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Küreselleşen Dünya’da sürekli değişime hızla yanıt verebilmek, değişen koşulları önceden tahmin etmek, rekabet ortamında başarılı olmak günümüzde işletmeler açısından önem arz etmektedir. İşletmelerin içinde bulunduğu yoğun rekabet ortamında faaliyetlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri için gerekli olan doğru, ilgili, zamanlı ve güvenilir bilgiyi sağlayacak Muhasebe Bilgi Sistemine (MBS) ihtiyaç duyulmaktadır. MBS, işletme ile ilgili mali verileri işleyerek, işletmelerin planlamada, karar almada ve kontrol faaliyetlerinde yönetime yararlı bilgiler sağlamaktadır. Ayrıca işletme faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine katkı sağlamaktadır.

Örgüt yönetiminde ve etkin iç kontrol sisteminde MBS çok önemlidir. Yönetimin karar alma, performans değerlendirme, planlama ve kontrol faaliyetlerinde, MBS’nin ürettiği bilginin örgütün gereksinimleri ile uyumlu olması gerekmektedir. MBS’nin örgütler açısından faydaları, muhasebe bilgisinin kalitesini geliştirmesi; performans değerlemesi ve karar alma sürecini iyileştirmesi; iç kontrol ve şirketin işlemlerini kolaylaştırmasıdır. İşletmelerde MBS’nin tasarımı, örgütsel performansı artıracak şekilde, geliştirilen işletme stratejileri ile desteklenmelidir.

Çalışmada MBS’nin örgütsel performansa etkisine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Ayrıca işletmelerin örgütsel performansını artırmaları için MBS’nin önemi üzerinde durulmuştur. Bu araştırmayı diğer araştırmalardan ayıran en temel özellik yerli ve yabancı literatürde bu konuyla ilgili sınırlı sayıda çalışmanın olmasıdır. TR81 bölgesinde konuyla ilgili çalışma yapılmamıştır. Bu anlamda bölgede yapılan çalışma ilk olma özelliği taşımaktadır.

Çalışmanın amacı, MBS’nin örgütsel performans üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu kapsamda, TR81 bölgesinde faaliyet gösteren 120 imalat işletmesi üzerinde yapılan yüz yüze anket çalışması ile elde edilen veriler SPSS programında analiz edilerek, MBS ile örgütsel performans arasındaki ilişki ve MBS’nin örgütsel performans üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın birinci bölümünde MBS'nin tanımı, önemi, amacı, kapsamı, genel yapısı, veri toplama ve işleme süreci, sistemin bölümleri, geliştirme ilkeleri, sistemin güvenliği ve sistemden elde edilen bilgilerin işletmeler açısından önemine değinilmiş, ikinci bölümde ise performans kavramı ve önemi, örgütsel performans kavramı ve önemi, performans değerlendirme, örgütsel performans göstergelerini açıklayan yaklaşımlar ve MBS'nin örgütsel performansa etkisi, Türkiye' de ve dünyada yapılan çalışmalar incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırma ile ilgili uygulanan ankette yola çıkılarak araştırmanın konusu, amacı ve önemi, sınırları, kapsamı, araştırmanın yöntemi, evren ve örneklem, aynı zamanda araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Daha sonra analiz sonucu elde edilen verilerden hareket ile MBS'nin örgütsel performansa etkileri üzerine belirlenen hipotezler test edilmiştir.

1. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ

Bilgi, tarih boyunca değişik dönemlerde önem dereceleri açısından farklılık göstermiştir. İnsanlık tarihinin ilk zamanlarında bilgi yalnız doğa üzerine iken, bugün artık birbirinden farklı çok çeşitli konular üzerinedir. Değişik dönemlerde gelişerek bugüne kadar gelen tüm bilgilerin ortak paydası bir güç ve hatta gerektiğinde bir silaha dönüşmesi olmuştur. Yani dünyanın bugün geldiği noktada bilgi artık her şeydir (Ertaş; 2016:56).

Bilgiyi etkin ve verimli şekilde kullanan işletmeler daha iyi yönetilmekte daha fazla üretim yapmakta ve uluslararası piyasalardan da elde ettikleri tecrübelerine dayanarak ve piyasa şartlarını değerlendirerek, rekabet üstünlüğünü koruyabilmektedirler. Böyle bir süreçten geçen işletmelerde günümüz şartlarında bilgi, güçlü olmanın en önemli göstergesi haline gelmiştir. Bilgi aynı zamanda, kişisel ve örgütsel kararların temelini oluşturan işletmelerdeki olumsuzlukları ortadan kaldıran önemli bir kaynak ve güçtür. Yöneticilerin üstlendikleri sorumluluğu eksiksiz olarak yapmaları, işletmeler adına gelecek için sağlıklı planlar hazırlamaları MBS'ne dayanmaktadır. Aynı zamanda işletmelerde tüm bilgi sistemleri girdi olarak MBS'nin ürettiği bilgiden faydalanmaktadır (Ertaş, 2016:56-57).

1.1. Muhasebe Bilgi Sisteminin Tanımı, Amacı ve Kapsamı

Geleneksel muhasebe sistemi, gelişen teknoloji ve verimli işgücü, işletmelerde bilginin elde edilmesi, belli kurallar çerçevesinde gerekli birimlere ulaştırılması hususunda önemli derecede yetersiz kalmıştır. Bu durumla karşılaşan işletmeler eksik kalan yanlarını tamamlamak için farklı arayışlar içine girmişleridir. Bu sebeple MBS işletmelerin ihtiyaçlarına uygun şekilde ön plana çıkmıştır (Sürmeli vd., 2006:40-41).

Bu açıklamadan sonra genel olarak, “ MBS, ekonomik faaliyetlerde bulunan işletmelerin, varlıklarında ve kaynaklarında değişme yaratan ve parasal özellikteki bütün ticari işlemleri kaydeden, sınıflayan, değerlerin anlamlı sonuçlarını hazırlayan, elde edilen sonuçları rapor halinde işletme ile ilgili kişilere sunan ve finansal bilgileri analiz edip yorumlayan bir bilgi sistemi olarak tanımlanabilir” (Ertaş, 2016:24).

MBS işletmelerin duran ve dönen varlıklarının kontrolünü mümkün kılmak ve gelecekte yapılması hedeflenen yatırımları planlamak için ihtiyaç duyulan bilgileri elde etmek için kullanılan bir sistemdir. Bu bakımdan MBS, organizasyon bilgi sisteminin temelini oluşturan unsurlarından biri olup işletmelerin faaliyetlerinin devamlılığı hususunda geleceğe yönelik hedeflere ulaşmasını amaçlamaktadır (Sürmeli vd., 2006:78).

MBS, yönetim bilgi sisteminin alt sistemleri içerisinde en eskisidir ve yönetim bilgi sistemini oluşturan farklı alt sistemlere de sıkı sıkıya bağlıdır. MBS, finansal muhasebeden elde edilen verilerin dış raporlara aktarılması ve yönetim bilgi sisteminin ihtiyaç duyduğu bütün bilgiyi üstlenmektedir (Karagül, 2005:76).

İşletmeler büyüdükçe ve kendi bünyesinde çok yönlü bölümlere ve hatta şubelere ayrılmakta, diğer taraftan da ilişkide bulunduğu dış çevrenin sınırlarını giderek genişletmektedirler. Bu sebeple birimler birer küçük işletme gibi düşünülerek, işletmelerde alınacak çeşitli yönetim kararlarının, her birime ayrı ayrı aktarılması gerekmektedir. Bu anlamda karar almada değerlendirilmesi gereken bilgiler ve bu bilgilerin yöneticiye ulaşmasında iletişime bağımlılık arttıkça, söz konusu bilgilerin sayısal bilgi türünde bulunması zorunlu hale gelmiştir (Büyükmirza, 2000: 25-26).

İşletmelerin büyüklüğü ve yapısı nasıl olursa olsun, işlemlerin birçoğu benzer değerler hareketlerine sebep olmaktadır. Parasal hareketliliğin değerlendirilmesi olarak görülen bu işlemler, işletmelerin duran ve dönen varlıklarında gözlemlenen artış veya azalışa neden olan mali işlemleri gözlemlemektedir. Sürekli olarak mali nitelikteki işlemlere ait bilgiler toplanarak ve değerlendirilerek yetkili yönetim veya işletmeler bilgilendirilmelidir (Acar ve Tetik, 2006:8).

MBS'nin temel amacı bilgiden yararlanmak isteyen kullanıcıların ihtiyacı olan bilgileri üretmek ve bu bilgilerden yararlanmalarını sağlamaktır. Elde edilen bilgilerin işletme ile ilgilenen yatırımcılara yarar sağlayabilmesi için doğru, anlamlı, karşılaştırmaya elverişli ve belli bir süre içermeleri zorunludur. MBS, bir bilgi sistemi olduğundan bilgiden yararlanmak isteyen taraflara tutarlı karar almalarına yarayacak

verilerin toplanması, analiz edilmesi ve raporlar halinde detaylı bir şekilde sunulması gerekmektedir (Demir, 2005:147).

MBS yaklaşımı, muhasebenin defter tutma fonksiyonunu da içinde barındıran geniş ve kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Dolayısıyla zorunlu olan belgeleri tutmakla yetinmeyip verileri raporlayarak, analiz ederek ve yorumlamayarak detaylı hale getiren muhasebe, işletme yöneticileri ve dış çevre kullanıcıları tarafından vazgeçilmeyecek derecede büyük bir öneme sahiptir. Muhasebe aynı zamanda bu sürecin esasını oluşturan bilgi kaynağı ile bilgi kullanıcıları arasında bir zincirleme bağlantı oluşturmaktadır. Bu sürecin ve iletişimin gerçekleşmesinden dolayı önemli olan kaynakları alıcılara tüm öğelerini içerecek şekilde ve anlaşılabilir bir biçimde sunmakta ve aynı zamanda kişiler arasındaki bilgi paylaşımını ve etkileşimini sağlamak görevini de üstlenmektedir. Bu görevinden dolayı MBS yaklaşımı, bir iletişim süreci olarak kabul edilmektedir (Demir, 2005:14).

Ayrıca MBS, işletme içi ve dışından olan bilgi kullanıcılarına, sayısal verilere dayalı bilgi temin etmektedir. Çıkar gruplarının işletmenin durumu ile ilgili ihtiyaç duyduğu sayısal veriler, her zaman farklılık arz etmiştir. İşletmelerde iç bilgi kullanıcılarına bilgi kaynağını yönetim ve maliyet muhasebesi sağlarken, dış bilgi kullanıcılarının yararlandığı kaynağın temeli finansal muhasebeye dayanmaktadır. MBS, işletmelerin kontrol, karar alma, planlamaya ait tahminlerin gerçekleştirilmesinde ve performans değerlendirme sürecinin tamamlanmasında önemli bir göreve sahiptir. Bu bakımdan yöneticiler karar verme aşamasında MBS'nden faydalı bilgiler elde ederek sağlıklı kararlar almakta, muhasebeciler ise bu sistemin odak noktasında yer almaktadır (Yazıcı, 2010:204).

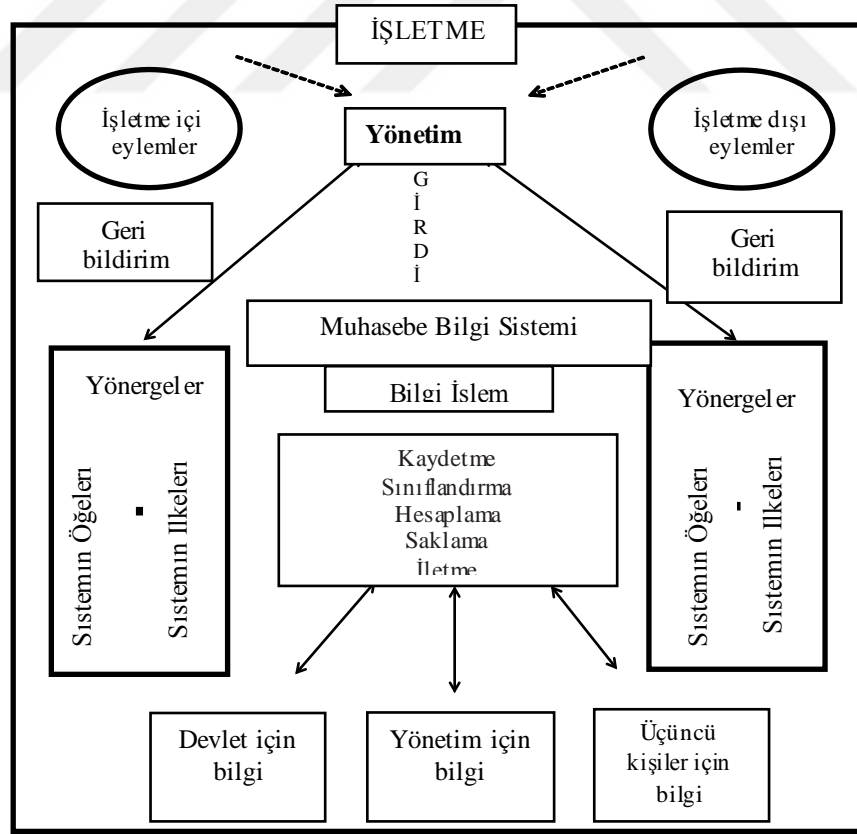
Küresel alanda muhasebenin önemi zaman geçtikçe daha da iyi anlaşılmakta, sistemin düzenli ve zamanında kullanıcılara bilgi akışı sağlanmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Uluslararası işletmelerle ilgili sermaye sahipleri, finansal verileri inceleyerek elde edilen sonuca göre yatırım yapıp yapmamaya karar vermektedirler. Finansal raporların güvenilir olması için MBS'nden elde edilen bilgilerin sağlıklı kaynaklara dayanması, şeffaf ve güvenilir olmasına gerek duyulmaktadır. Bu nedenle bilgi sistemi, dış kaynak kullanıcılarına sunulan tabloların

şeffaf, sorumlu ve hesap verebilir bir anlayışla hazırlanmasında önemli bir araçtır (Dinç ve Abdioğlu, 2009:161).

1.2. Muhasebe Bilgi Sisteminin Genel Yapısı

MBS, işletmelerin varlıkları üzerindeki yönetim sorumluluğunun yerine getirilmesi, işletme faaliyetlerinin gelecek dönem planlamasının yapılması için gerekli olan bilgileri karar alıcılara sağlayan ve karar almalarını kolaylaştıran alt sistemlerden oluşmuş bilgi sistemidir. MBS'nin esas görevi daha çok büyük işletmelerde bölümler arasında iletişimin sağlanması, elde edilen verilerin bilgiden yararlanmak isteyenlere anında ayrıntılı şekilde ulaştırılmasıdır. Bu sistemi diğer bilgi sistemlerinden ayıran genel özelliği MBS'nin ekonomik kaynaklı olmasıdır (Civan ve Kara, 2003:117).

Şekil 1.1: Muhasebe Bilgi Sisteminin Genel Yapısı

Kaynak: Engin Dinç ve Hasan Abdioğlu (2009); “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB 100 Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 21, Haziran, s.165.

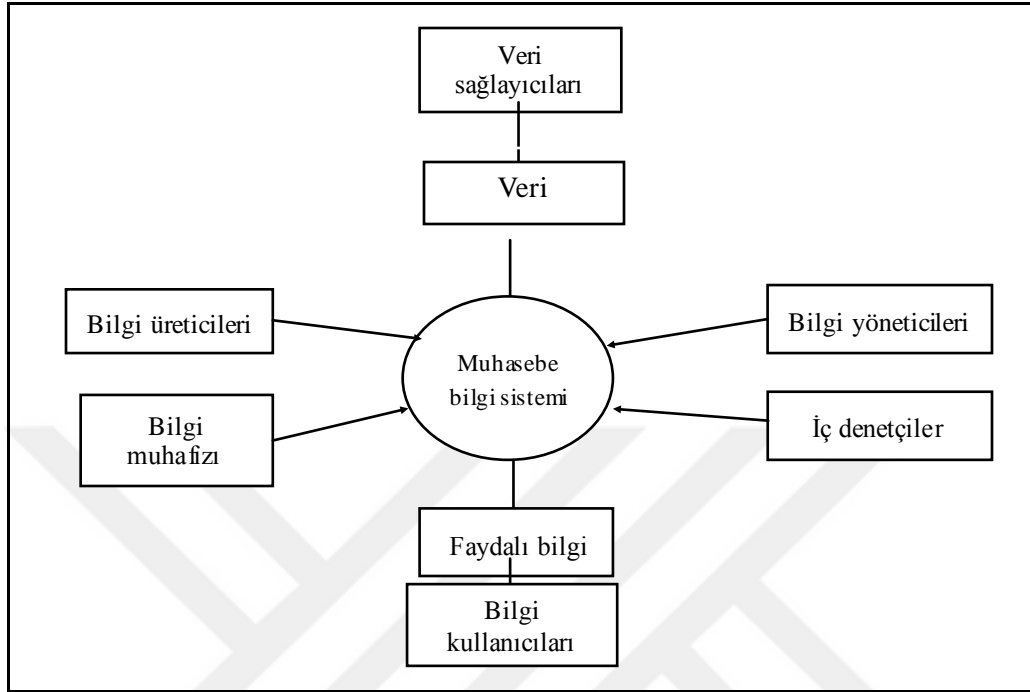
Şekil 1.1de MBS'nin genel yapısal özelliklerine ve işletme faaliyetlerine ilişkin verilerin bilgi işlemlerine değinilmiştir. “MBS'nin işletmelerde işleyişi genel olarak işletmenin varlık ve kaynakları üzerinde değışiklik yaratan mali işlemleri de içinde bulunduran bilgileri; kayıt etmek, sınıflara ayırmak, raporlamak, detaylandırmak, verileri analiz ederek ve inceleyerek yetkili kişilere ve işletmelere bilgi sağlamak” olarak özetlemek mümkündür (Özçelik, 2010:43).

1.3. Muhasebe Bilgi Sisteminde Veri Toplama ve İşleme Süreci

MBS, işletmede parasal içerikli işlemleri kaydeder, sınıflandırır, özetler, raporlar ve kullanıcılara bu bilgileri detaylı bir şekilde iletir. MBS bu işlevini yerine getirirken; satın alma, satış, üretim, maddi duran ve dönen varlıkların alt sistemleri ile iletişim içerisindeki bütün işlemleri gerçekleştirir. Bu alt sistemler muhasebenin konusunu oluşturan finansal içerikli işlemlerin kaydedilmesi aşamasından raporlama aşamasına kadar parasal ve parasal olmayan işlemleri içinde bulundurmaktadır (Sürmeli vd., 2006:64).

Veri Kaydetme Sistemi, işletmelerin bütününe kapsayan işlemlerin, günlük faaliyetlerini içinde barındıran belgelere ve dokümanlara dayalı olarak verilen bilgilerin, MBS'ne işlenmesine yardımcı olan alt sistemdir. İşletmelerde günlük veya haftalık olarak yapılan işlerle ilgili çeşitli çok sayıda işlem gerçekleşmektedir. Bu işlemlerden benzer içerikli olanlar etkinlik, verimlilik ve kolaylık açısından kendi türünden olanlarla gruplar oluşturmaktadır. Kaydetme sisteminde kaydedilecek işlemler, işletmenin fonksiyonları da göz önüne alınarak, satın alma ve satış işlemleri, insan kaynakları işlemleri, üretim süreci işlemleri, duran ve dönen varlıklar işlemleri gibi gruplara ayrılmaktadır. Bu işlem gruplarına ait olanlardan her biri, ayrı ayrı parasal içerikli işlemleri ele almakta ve defterlere daha özet bir şekilde kaydedilmektedir. Çok sayıda işlemleri kapsayan muhasebe akışı ise, hesapları gruplayarak daha az miktarda kayıt yapmaktadır (Sürmeli vd., 2006:64).

Şekil 1.2: Muhasebe Bilgi Sisteminde Veri Akışı ve Çıkar Grupları İlişkisi

Kaynak: Engin Dinç ve Hasan Abdioğlu (2009); “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB 100 Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 21, Haziran, s.165.

Şekil 1.2’de MBS’nde veri akışı ve çıkar grupları ilişkisine değinilmiştir. MBS, bilgi kullanıcıların yasal/haklı ihtiyaçlarına cevap vermekte, birbirleriyle iş ilişkisinde bulunan taraflar arasında iletişimi sağlamakta ve yönetimin karar alma mekanizması için esas teşkil etmektedir. MBS’nin ürettiği bilgileri birçok taraf kullanmaktadır. Veri sağlayıcılar bu sisteme veri aktarmaktadır. Muhasebeciler ve MBS bu verilerden bilgi üretmektedir. Bilgi teknolojileri ve yöneticiler tarafından bu bilgiler muhafaza edilmektedir. Üretilen bu faydalı bilgiyi, üst yönetim, iç denetçiler ve diğer bilgi kullanıcıları kullanmaktadır. Temel ve yardımcı finansal tablolar; gelir tablosu, bilanço, fon akım tablosu, nakit akım tablosu gibi tablolar yatırımcılar, kredi verenler, sendikalar, satıcılar, müşteriler ve diğer yabancı ortaklar için hazırlanmaktadır. Finansal tablolar, broker ve finansal analizciler tarafından düzenli olarak okunmakta ve analiz edilmektedir (Heagy vd., 2013:4).

MBS, birbirleriyle iş yapmak için bir araya gelen taraflar arasında iletişim sağlamaya yardımcı olmakta, yabancı kullanıcıların yasal ihtiyaçlarına cevap vermekte ve yönetim kurulunun karar almasına yardımcı olmaktadır. Bilgi sisteminin

katkılarıyla hazırlanan temel ve ek finansal tablolar; gelir tablosu, bilanço, nakit akım tablosu gibi tablolar yatırımcılar, yerli ve yabancı bankalar, sendikalar, satıcılar, müşteriler ve diğer yabancı ortaklar için hazırlanmaktadır. MBS'nin hazırladığı raporları yönetsel raporlar ve finansal tablolar olarak iki kategoriye ayırmak mümkündür. Finansal tablolar genellikle dışsal kullanıcıların işletme hakkında bilgi edinmesi için hazırlanmaktadır. İşletme faaliyetlerine ait bilgilerin, büyük defter, yevmiye defteri ve raporlamadan oluşan bilgileri kayıtlardan yararlanarak yöneticiler ve diğer kullanıcıların yararlanması amacıyla verilere dönüştürerek ve işleyerek bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır. Veri toplama ve işleme süreci kayıt etme, sınıflandırma, hesaplama, saklama ve iletme olarak sınıflandırılmaktadır (Heagy vd., 2013:4).

Verilerin bilgiye dönüştürülmesi için yapılan işlemlerin sırasıyla tamamını kapsayacak şekilde yerine getirilmesi söz konusu olmayabilir. Çünkü kaydetme, sınıflandırma, hesaplama gibi bilgiyi işleme süreçleri mali nitelikteki işlemler belgelendirilirken de yapılabilir. Bu sebeple bilgiye dönüştürülmek istenen veri için bilgi işlemi oluşturan faaliyetlerin sırasıyla yapılması zorunluluğu yoktur (Sürmeli vd., 2006:64).

Kaydetme işlemi: Veri veya bilgilerin toplanması, belgelendirilmek suretiyle sistemde kayda geçilmesi ve kaydedilen bilgilerin büyük defter, yevmiye defteri, stok kartları gibi kayıt ortamlarına geçilmesi işlemlerini ifade etmektedir. MBS'nin kayıt aşamasında kaydedilen bilgiler muhasebeye özgü terimlerle (hesap kodları, alacak, borç vb.) tarih sıralamasına göre ve yasalara uyumlu bir şekilde hazırlanmaktadır. Ayrıca kaydedilen finansal bilgiler günlük defterler sayesinde değişmeden muhafaza edilmekte ve muhasebe kayıtlarına belirli disiplinler altında kurallara uygun olarak geçirilmektedir. Sistemin en önemli aşaması, kaydetme aşamasıdır. Kayıtlar düzgün tutulmazsa, elde edilen veriler bilgiye dönüştürüldüğü zaman oluşacak finansal tablolar da düzgün sonuçlar vermeyecektir (Yavuz, 2014:45).

Sınıflandırma: Elde edilen verilerin konulara ve özelliklerine göre düzenlenerek sınıflandırılmasıdır. Bir sistemde bütün veri ya da bilgiler aynı özellikleri taşıyamayacağından dolayı birbirleriyle benzer özellikleri taşıyan veri veya bilgiler

sınıflandırılmaktadır. Sınıflandırmada hesap planındaki kodlama sistemlerinden yararlanılmaktadır. Kodlama, verilerin veya elde edilen bilgilerin sistemli bir şekilde düzenlenmesidir. Kodlama sistemleri rakamlar, harfler veya her ikisinin karışımı kodlardan oluşmaktadır. Kodlama sistemi verilerin ve bilgilerin kolaylıkla sınıflara ayrılmasını sağlamakta ve böylece işlemlerin konulara ve niteliklere göre kaydedilmesini, izlenmesini ve raporlanmasını kolaylaştırmaktadır (Sevilengül, 2009:46).

Hesaplama: Veri veya bilgilere aritmetik hesaplamaların uygulanması işlemidir. Ayrıca MBS'nden elde edilmek istenen bilgilerin, raporların ve tabloların taşıdığı özelliğe göre matematiksel, istatistiksel modellerden veya değişik analiz tekniklerinden yararlanılarak, hesaplama işlemleri yapılmaktadır. Hesaplamalarda sonuçların doğruluğunun tespiti, işletmenin en önemli amacı olup, önce MBS'ne, sonra yönetim bilgi sistemine bilgi aktarılmaktadır. Bilgi işlemede kullanılan hesaplama faaliyeti, satılan ürünün maliyetini, personel ücretlerinin hesaplanmasını, ödenecek ve devredecek vergilerin hesaplanmasını ve dönem sonu kar ve zararının hesaplanmasında önemli bir araçtır (Sürmeli vd., 2006:64).

Saklama: İşletmelerde veri veya bilgilerin toplanması ve daha sonraki bir tarihte yine kullanılmak amacıyla ilgili dosyalara yerleştirilmesi işlemi saklama olarak tanımlanmaktadır. Veri veya bilgilerin toplanması, kayıt edilmesi, hesaplamalara konu olması gibi bütün işlemler farklı zamanlarda gerçekleştirilebilir. Bu sebeple veri veya bilgilerden faydalanmak için saklanması ve bu saklamanın kanunlara göre de zorunlu olması nedeniyle bu fonksiyona gerek duyulmaktadır. Bazı veriler ve bilgiler, işletme faaliyetlerini tamamlayıncaya kadar veya işin sonuçlandırılabilmesi için zorunlu olarak saklanması gerekebilir (Sürmeli vd., 2006:65).

İletme: Veri veya bilgilerin MBS içinde bilgi işlem aşamalarına kayıt, izleme, kontrol işlemlerine bağlı olarak, bir belgeden diğer bir belgeye aktarılması, bölümler arasında yer değiştirerek işletmenin faaliyetine ilişkin bilgilerin kullanıcılara sunulması olarak tanımlanmaktadır. Bir işletmenin tüm alt bilgi sistemlerini ve bütünlüğünü, genel olarak özetlemek gerekirse tam bir sistem olmalarını sağlayan bir

bilgi akış türüdür. İletme bilgi sistemi iletişimi sağlamanın çok önemli bir konumu görevindedir. Günümüzde çok değişik yapılarda tasarlanan ve birçok alanı kapsayan bilgisayar iletişim ağları sayesinde, MBS, tarafından üretilen bilgiler işletme dışı veya işletme içi bilgi kullanıcılarına anında ulaştırabilmektedir (Sürmeli vd., 2006:59-60).

1.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Bölümleri

Muhasebenin bölümlendirilmesi konusunda literatürde farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte en genel anlamda muhasebenin bölümlerini yönetim muhasebesi sistemi, finansal muhasebe sistemi, maliyet muhasebesi sistemi başlıkları altında ele almak mümkündür. Bu sınıflandırmanın yanında uzmanlık muhasebesi olarak isimlendirilen sigorta muhasebesi, banka muhasebesi, vergi muhasebesi, inşaat muhasebesi, turizm ve konaklama muhasebesi gibi muhasebe türleri de genel olarak yukarıda yer alan üç muhasebe türünden yararlanmaktadır (Karakaya, 1994:59).

Yönetim muhasebesi: Yöneticilerin karar alma, planlama, kontrol ve performans değerlendirme amaçlarına yönelik işlemleri için, bilgi sağlayan bir bilim dalıdır. Yönetim muhasebesi, işletmelerde üst kademe yöneticilerinin alacakları kararlarda ihtiyaç duydukları bilgileri bir araya getiren ve yorumlamasına yardımcı olan bir özelliğe sahiptir. Yönetimsel kararları almak ve temel bilgiyi geliştirmek aynı zamanda analiz sonuçlarını raporlamak Yönetim Muhasebesi Sürecini oluşturmaktadır (Karakaya, 1994:59).

Finansal muhasebe: İşletme dışı grupların ilgilendiği konularda, işletme faaliyetlerinin sonuçlarını mali tablolar aracılığı ile yatırımcıları bilgilendirme işlemidir. Finansal muhasebenin ürettiği bilgiler içerik olarak parasal ağırlıklıdır. Finansal muhasebenin ürettiği bilgiler mali tablolar aracılığıyla bilgi kullanıcılarının kullanımına sunulmaktadır (Karakaya, 1994:54).

Finansal muhasebenin amacı “muhasebe ne demektir ve neleri kapsıyor” sorusundan oluşmaktadır. Bu sorunun cevabı ise muhasebe bir bilgi sistemidir şeklinde verilmektedir. Buradan çıkan sonuca göre finansal muhasebenin ana amacı,

sermaye hareketliliği ve yatırım kararları için gerek görülen detaylı ve sağlıklı bilgileri sağlamak olarak gösterilebilir (Erdoğan vd., 1996:60).

Maliyet muhasebesi: İşletmelerde üretim safhasında ortaya çıkan değer hareketlerinin kaydedilmesi suretiyle üretilen mal veya hizmetin üretim maliyetlerinin belirlenmesi, işletmede gider kontrolünün yapılması ve elde edilen bilgiler ile planlama/karar almaya yardımcı olunmasını amaçlayan muhasebe dalıdır. Maliyet muhasebesi daha ziyade işletme içindeki yöneticilere işletmenin maliyet yapısı hakkında bilgi sağlamaktadır (Erdoğan vd., 1996:60).

1.5. Muhasebe Bilgi Sisteminin Öğeleri

Etkin MBS için gerekli olan unsurlara muhasebe kaynaklarında farklı şekillerde değinilmiştir. Örneğin, Romney ve Steinbart (2000)'a göre bu unsurlar hesap planı sistemi, belge sistemi ve defter sistemi şeklindedir. Bu öğeler, belge sistemi, hesap planı, defter sistemi, personel, donanım ve verimli bir analiz yöntemi sistemi olarak da sıralanmıştır. Öğeler birbirlerine kuvvetli bir şekilde bağlıdır. Bu nedenle bilgi sistemlerinin tümü bir bütünü oluşturduğundan unsurların birinde ortaya çıkan bir aksaklık, sistemin işleyiş şeklini bozmakta ve etkilenmesine neden olmaktadır (Romney ve Steinbart, 2000:17).

1.5.1. Hesap Planı Sistemi

MBS'nden elde edilen bilgilerin istenildiği şekilde ve içerikte olabilmesi için, ticari işlemlere ait verilerin düzenli ve etkin bir şekilde toplanması ve kaydedilmesi gerekir. Bilgilerin muhasebe kayıtlarına geçirilmesinde işletmenin büyüklüğüne, faaliyet konusuna ve yönetimin muhasebe bilgilerinden yararlanma derecesine göre çok sayıda hesap kullanılır. Bu nedenle, çeşitli hesapların bir düzen içinde olmaları ve aynı olayların sürekli olarak aynı hesaplara kaydedilmesini sağlamak için işletmeler kullanacakları hesapları önceden planlayarak bir listesini yaparlar. Bu yapılırken, kullanılacak hesapların belli bir sıra belli bir grupta altında toplanması yoluna gidilir. Bu açıdan dar anlamıyla Hesap planı sistemi bir işletmede kullanılacak hesapların sistemli bir şekilde yer aldığı liste olarak ifade edilir (Yıldız, 2002:8).

Muhasebede hesap isimleri ne kadar önemliyse hesap kodları da bir o kadar önemlidir. Ona göre ki yapılan finansal işlemler bilgisayarlara hesap kodları aracılığı ile aktarılır. Bilgisayarlı muhasebede sağlıklı bir hesap planı ile işe başlamak işletmeler için önemlidir. Bu sebeple hesap planı sistemi hem verilerden elde edilen raporları hem de kaydedilen bilgileri etkilemektedir. Sistemden tüm girdi ve çıktılar hesap planı sisteminin yardımıyla oluşur. Veriler en alt hesap seviyesinde sisteme işlenir. Sistem hesap planını kullanarak bütün alt hesapları ait olduğu ana hesaplarda toplar (Tokaç, 2006:63).

Hesap planı ne derecede ayrıntılı bilgi içerirse, verilerden o kadar ayrıntılı yararlanılabilir. Raporlardan alınan detaylı bilgiler yöneticilere sağlıklı karar almada kolaylık sağlamış olur. Gereksiz verilerin analiz edilmesi zaman kaybına sebep olup, bilgisayarın hafızasında yer tutmaktan başka bir işe yaramaz ve raporların daha geç elde edilmesine sebep olur. İşletmeler ileride atacakları ekonomik adımları iyi analiz edebilmek için muhasebe kayıtlarında kullanılacak ana ve yardımcı hesapları özenle seçmeli ve sınıflara ayırmalıdır. Hesap planını oluşturan hesaplardan bazıları hem finansal muhasebeye hem de maliyet muhasebesine aittir. Özellikle üretim işletmelerinde hazırlanacak bir hesap planı finansal muhasebe ve maliyet muhasebesinin tüm hesaplarını kapsaması gerekmektedir (Kandırılı, 1984:31).

1.5.2. Belge Sistemi

Mükelleflerin gelir ve giderlerini ispatlamaları ve devletin vergi gelirlerini elde edebilmesi için belgelere önem verilmektedir. Muhasebede işlemlerin güvenilir olması için kaynakların sağlıklı temellere dayanması gerekmektedir. Aksi takdirde muhasebede işlenen bilgiler kişilerin istediği şekilde hazırlandığı için, kaynakların sağlıklı verilere dayanma ihtimali zayıflar ve kanıtlama imkanını zorlaştırır. Bu sebeple bilgi sisteminin esasını oluşturan muhasebede, güvenilir verilere ulaşmak için ilk işlem olan kayıt esnasında başvurulacak mali tabloların güvenilir olması, yararlanılan belgelerin güvenilirliğine bağlıdır (Ceran, 1993:60).

MBS'nde elde edilen verilerin ve mali tabloların tarafsız olarak hazırlanıp güvenilirliğini kaybetmemesi ve bunun için de mutlaka kaynak olarak belgelerle

esaslandırılması gerekmektedir. Muhasebenin tarafsız olarak belgelendirilmesindeki amaç, yapılan kayıtların gerçekleri içerecek şekilde ve gerektiğinde yasalara uygun belgelerle kanıtlanması gerektiğini ifade etmektedir. MBS'nin temelini oluşturan kaydetme fonksiyonu sistemdeki görevini yerine getirebilmesi için işletme içinden ve dışından veri akışı mutlaka gerekmektedir. (Sürmeli vd.,2006:211).

İşletmede bulunması gereken ve MBS'nin esasını teşkil eden, ana unsur olan belgeleri aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.

- Dış kaynaklı belgeler
- İç kaynaklı belgeler

Dış kaynaklı belgeler, işletmenin üçüncü kişilerle yapmış olduğu ticari faaliyetler sonucunda üçüncü kişiler tarafından düzenlenen belgelerdir. Alış faturası, serbest meslek makbuzu, irsaliye, müstahsil makbuzu, dekontlar dış kaynaklı belgelere örnek olarak gösterilebilir. İç kaynaklı belgeler ise işletme içerisinde oluşturulan ve tutulması zorunluluk arz edilen belgelerdir. Ambar giriş formu, ambar çıkış formu, stok kartları, işçi zaman kartları ve çeşitli iç yazışmalar iç kaynaklı belgelere örnek olarak gösterilebilir. MBS'nde üretilen bilgilerin güvenilir ve esaslı kaynaklarla doğruluğunun ispat olunması şarttır. MBS'nin doğruluğu ve güvenilirliği içeren bilgileri, gerçekleri aksettiren dış ve iç kaynaklı belgelerin yasalara uygun olarak hazırlanmasına ve defterlere işlenmesine katkı sağlar (Sürmeli vd., 2006:212).

1.5.3. Defter Sistemi

Yasal olarak birinci ve ikinci sınıf tüccarlar tarafından tutulması zorunluluk arz eden defterler kanunlarda gösterilmiştir. Bazı defterlerin tutulması zorunlu olmasa da hesapları takip açısından işletmeler bu defterleri de tutmaktadırlar. Ona göre ki işletme sahipleri belli bir zaman diliminde işletmenin varlıkları ve durumu hakkında bilgi edinmek için bu belgelerden faydalanmaktadır. Defterlerden aldıkları bilgiyle, borç ve alacak, ürün stok miktarı, dönem sonu olarak kar ve zarar ettiklerini hesaplayıp ona göre bir yol çizip işletme üretim sürecini aynı yol üzerinden izleme kararı almalarına yardımcı olacaktır. Bilançooya göre tutulması gereken defterler:

defter-i kebir, envanter defteri ve yevmiye defteridir. İkinci sınıf tüccarlarda ise işletme defteri bu defterlerin yerini tutmaktadır. İşi imalat olan birinci sınıf tüccarların bu defterlerle beraber aynı zamanda imalat defteri tutmaları da gerekmektedir. Tutulması zorunluluk arz eden defterlerden V.U.K' un 220. Maddesine göre defter-i kebir hariç diğer hepsi tasdike tabidir (Tokaç, 2006:63).

Muhasebede bilgisayarlardan yararlanılmaya başlanması ile birlikte yapılan işlemleri daha ayrıntılı bir şekilde kaydetmek ve hesapları daha ayrıntılı izlemek mümkün olmuştur. Stok kontrol işlemlerinin bilgisayar vasıtasıyla yürütülmesi, el ile düzenlenen bordroların bilgisayarlarda hazırlanması da muhasebeye önemli katkılarda bulunmuştur. Yeni düşünülen uygulamaya göre defterlerin bilgisayar çıktısı yerine bir CD de kayıt edilmesi düşünülmektedir. Bu uygulamaya göre yasal saklama süresi içerisinde defterler değil CD'lerin korunması gerekir. Kanıt niteliği olarak kullanılan defterlerin yerine CD'lerin kullanılması beklenmektedir. Bunun yanında muhasebe programları da kayıtlı hesaplardan otomatik olarak bilgi alarak elektronik beyanname ve elektronik bilgi formu düzenleme kapasitesine sahip olabilecektir (Ceran, 1993:158).

Bilgisayarlı muhasebede sistem kurulmadan önce bilgisayar seçimi yaparken ilerdeki gelişmelere uyumlu, hafızası artırılabilir çok amaçlı kullanım için uyumlu olması gereken bilgisayarlardan yararlanılmalıdır. Muhasebe kullanım programları seçilirken programlardan işletme için en uygun olanının seçilmesi şarttır. Kullanılacak programların İşletmenin ilerleyen zamanlarda amaçlanan değişikliklerine hızlı uyum sağlamasını gerektirir. Program hızlı çalışmakla beraber bir o kadar da kolay kullanılmalıdır ve bilgi alınmak istendiği zaman hızlı ve ayrıntılı bir şekilde raporların analiz edilerek elde edilen sonuçların istenilen sunumunun yapılması gerekmektedir (Tokaç, 2006:65).

1.6. Muhasebe Bilgi Sisteminin İlkeleri

Sistemi oluşturan öğeler, sistemin parçalarını birbirine bağlayan ve çalışır hale getiren aynı zamanda işlevsellik sağlayan esas elemanlardır. MBS'nin esasını teşkil eden öğeleri bilmek ve aralarındaki ilişkileri sağlıklı temellere bağlamak işletmelerde

kurumsal yönetim verimliliğinin sağlanması açısından önemlidir. MBS görevini sağlıklı bir şekilde yapabilmesi için personel ve haberleşme araçlarından yararlanmaktadır. Verileri bilgiye dönüştürmeye tabi tutan MBS'nin esas ögesi olan personel: MBS'nin yapması gereken işlemleri yapan, konuya hâkim olan ve sistemi çalıştıran kişilerdir. İç ve dış kaynaklardan yararlanılarak bilgilerin elde edilmesi ve verilere dönüştürülmesi için gerekli belgeler haberleşme araçlarıdır. Haberleşme araçlarından elde edilen bilgilerin defterlere aktarılması yasalarla zorunluluk haline getirilmiştir. Bir başka açıdan bakıldığında büyük işletmelerde MBS'ye verilen önem gibi faktörlere bağlı olarak işletmelerde kullanılmak üzere farklı haberleşme araçlarına rastlanılmaktadır (Gökdeniz, 2005:87).

Uluslararası işletmelerle ilgili sermaye sahipleri, işletmelerin finansal tablolarını karşılaştırarak yatırım kararları vermektedirler. Bu karşılaştırmaları detaylı değerlendirmeye tabi tutmak için MBS'nden elde edilen sorumluluk anlayışına dayalı, hesap verilebilir, sağlıklı ve güvenli kaynaklardan elde edilen finansal verilere gerek vardır. MBS'nin veya farklı sistemlerin oluşması ve başarılı olunmasında işletmelerde etkili olan belli başlı dikkate alınması gereken geliştirme ilkeleri mevcuttur. Bu ilkelere aşağıda detaylı olarak değinilecektir (Karacaer vd., 2003:217).

Uygun Maliyet İlkesi: MBS'nin bir alt sistem olarak kurulması aynı zamanda faydalanılması uygun maliyet ilkesi ile ifade edilmektedir. Maliyetler sabit giderler, bilgi işlem harcamaları ile öngörülmesi zor olan, zamanla karşılaşılabilecek muhtemel olan sorunlar için yapılacak harcamaları da kapsamaktadır. Nadiren karşılaşılan sorunların maliyetlerini önceden tespit etmek mümkün olmadığı için, sabit maliyetler genellikle personel giderleri ve bilgi işlem için yapılacak harcamalardan oluşmaktadır. Burada önemli olan ve üzerinde durulan işletmenin bilgi ihtiyacını karşılayabilecek düzeydeki sistemi minimum maliyetle kurabilmektir (Çidem, 2013: 32).

Raporlama İlkesi: MBS mali tabloları ve diğer raporları düzenli olarak ve gerçeği yansıtacak şekilde hazırlanmasının gerektiğini savunmaktadır. MBS'ni esasını teşkil eden verilerin karar almada önemli rol oynaması, alınan kararların her zaman değişebilecek yapıda hazırlanması, geri bildirimde bulunan sistemin etkin

çalışmasına bağlıdır. Raporlar, MBS ile ortaya çıkan finansal olayları izlemekte ve sonuçlandırmaktadır. Karar almanın en etkili aracı raporlardır. Bu nedenle sistem yardımıyla hazırlanan raporların güvenilirliği ve kalitesi işletmeler için her zaman ayrı bir öneme sahip olmuştur (Karacaer vd., 2003:217).

İnsan Etkeni İlkesi: MBS'ni kullanacak işçilerin mesleki yeterlilik düzeyinde bilgili olması gerektiğini savunmaktadır. MBS'nin etkin çalışması personelin sorumluluğundadır. Etkin bir bilgi sisteminden yararlanmak için çalışanların sistemi özümsemeleri ve aynı zamanda sistemin de kolay ve kullanılabilir olması gerekmektedir. Sistemi kullanan personel birbiriyle uyumlu olduğu ve sistemi benimseyerek kendilerini de sistemden ayrılmaz bir bütün olarak gördükleri sürece sistem başarılı bir şekilde çalışacaktır (Sürmeli, 2006: 59).

Örgüt Yapısı İlkesi: Örgüte üye olan tüm kişilerin yetkilerini ve sorumluluklarını tam anlamıyla belirlemektedir. Kişilerin üstlendiği yetki ve görev dağılımının herkese uyacak şekilde dağıtılması, kusursuz bir personel yönetiminin olması, görevlendirilen kişilerin üstlendiği görevi tam anlamıyla yapılmasını ifade etmektedir. İşletme yapısı tam anlamı ile belirgin olduktan sonra karar vericiler, görev dağılımı, kalite kontrol noktaları ve personelin çalışacağı alanlar da doğru bir şekilde belirlenebilir. Örgüt yapısı ilkesi veri girişlerinin güvenli bir şekilde çalışmasını sağlamaktadır (Çidem, 2013: 33).

Açık ve Anlaşılabilir Olma İlkesi: MBS'nin anlaşılır, kolay ve net olması gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Bu ilkenin savunduğu etkin bir sistemin zor ve karmaşık olmamasıdır. Sistemin açık ve anlaşılır olması ise sistemin tüm parçalarının iyi şekilde oluşturulmasına bağlıdır. Açık ve anlaşılabilir olan sistemi kullanan personelin sistemi takip etmesine kolaylık sağlamış olur. Eğer sistem açık ve anlaşılır olmazsa personel kullandığı sistemden dolayı fazla zaman kaybına uğrayabilir (Karacaer vd., 2003:218).

Veri Biriktirme Ve İşleme İlkesi: MBS'nde işlemler sonucu ortaya çıkan verilerin kurallara uygun sağlıklı bir şekilde kayıtlara geçmesi ve bu kayıtlardan yararlanılarak kaynağı sağlıklı bilgiler elde edilmesi, aynı zamanda bu bilgilerin

saklanması ifade etmektedir. Veri biriktirme ve işleme ilkesi kısaca, girdi-işlem-çıkı olarak tanımlanabilir. Bu sebeple sistemde kaydedilen ilk bilgilerin doğruluk ve ayrıntı derecesi önem arz etmektedir. Sisteme kaydedilen bilgiler ne derecede doğru ve ayrıntılı olursa o derecede gerçekçi veriler elde edilmektedir. MBS, yöneticilerin, işletmelerin geleceği ile ilgili olarak hedeflediği pazar payına ulaşmak için ellerindeki bilgilerden maksimum şekilde yararlanma ve aynı zamanda üst düzeyde rekabet edebilme aracı olarak görülmektedir (Sürmeli, 1996: 61).

1.7. Muhasebe Bilgi Sisteminin Güvenliği

MBS'nin güvenliği, muhasebe bakımından istenmeyen ancak yapılması mümkün olan hata ve hilelerden olumsuz şekilde etkilenir. Bir anlamda söz konusu hata ve hileler muhasebe meslek mensubunun sonunu da hazırlayacağı söylenebilir. Çünkü muhasebecinin hata ve hilelere yönelmesi muhasebecinin görevleri, çalışma prensipleri ve nitelikleri ile uyumsuzdur. İşletmeler MBS güvenlik sorunları ile karşı karşıya kalabilir. Bu durumda ilk olarak MBS'nin güvenliğinden dolayı öncelikle sisteme karşı tehdit oluşturan unsurların belirlenmesi gerekir. Bilginin güvenliği, işletmelerin katma değer yaratma, varlık değerlerini artırma ve muhafaza altına alma sürecinde kullandığı bilgiye yetki izni olmayan kişilerin erişimini engelleme önlemleri olarak tanımlanabilir. Bilgi sistemi sürecinin tüm aşamalarında yer alan bilgi güvenliği, sistemi birbirine bağlı şekilde oluşturulan kontrol noktalarıyla kendisi de bu süreç içerisinde yer almaktadır. Bilgi güvenliği için, donanım, yazılım ve personel düzeyinde güvenlik amaçlı politikalar belirlenerek üst düzeyde önlemler alınmalıdır. Alınan yüksek düzeyde güvenlik politikalarından sonra bilgi sistemleri yüksek donanımlı kontrol noktalarıyla donatılarak, güvenlik politikalarına uyumlu olan kontrol prosedürlerinin uygulanması gerekmektedir (Irmak vd., 2002:20).

1.7.1. Muhasebe Hataları

Muhasebe hataları, gereken dikkat ve özenin gösterilmemesi, ihmal, bilgi ve deneyim yetersizliği, yasal hükümlerin yeterince anlaşılabilmesi, plansız ve programsız çalışma gibi kasıt unsuru taşımayan nedenlerle ortaya çıkar. Muhasebede

hata, istemeden ve bilmeden hesaplarda işlem hatasına yol vermek veya yanlış yapmak olarak ifade edilebilir. Borçlar Kanunu'nda hata, yapılan hatalı işlem bilincinde olmadan yapılan yanlış veya eksiklik hali olarak anlatılmıştır. Muhasebede hatalar genellikle unutkanlık, dikkatsizlik ve bilgisizlik nedeniyle yapılan işlemlerde genellikle kayıt unsurunu taşımayan yanlışlardır. Muhasebe hataları, hesaplar kayda geçilirken genellikle gösterilmesi gereken dikkat ve özenin gösterilmemesi, ihmal, bilgi ve denetimde eksiklik, yasaların yeterince anlaşılır olmaması, plan ve programsız çalışma gibi kasıt unsurunu içinde barındırmayan sebeplerle ortaya çıkmaktadır (Eren, 1999:47).

1.7.2. Muhasebede Yapılan Hata Türleri

Günümüzde muhasebenin bilgisayar ortamda tutulması, muhasebe hatalarının azalmasını hatta bazı hataların tamamen ortadan kalkmasını sağlamıştır. Genel olarak muhasebe hatalarını aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Irmak vd.,2002:21).

Matematiksel Hesaplama Hataları: MBS'nde matematiksel hata muhasebe işlemlerine ilişkin olarak yapılan hatalardır. Matematiksel hatalar genellikle amortisman, yeniden değerlendirme, katma değer vergisi, maliyet artış fonu gibi aritmetik işlemlerin yapıldığı hesaplarda ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte yapılabilecek bazı hesaplama hataları şunlardır.

- Defter-i kebir ve yevmiye defterinde yapılan hatalar,
- Kasa defterinde işlem yapılırken yapılan hatalar.
- Envanter cetvellerinde yapılan hatalar.
- Maaş bordrolarında hesap hataları.
- Gelir tablosu ve bilanço düzenlemesi sırasında yapılan hatalar.
- Yeniden değerlendirme hesaplarında yapılan hatalar.

Örneğin; işletmenin alış faturasındaki mal kalem miktarlarının fazla olması nedeni ile fatura tutarının fazla hesaplanması matematiksel bir hatadır (Irmak vd., 2002:21).

Kayıt Hataları: Belgeleri muhasebe kayıtlarına geçirirken, belgelerdeki tutarların kayıtlara yanlış geçirilmesi, işlemin yanlış yorumlanması sonucunda başka hesaba kaydedilmesi veya borç ve alacak hesaplarının karıştırılması şeklinde ortaya çıkan hatalardır (Irmak vd., 2002:33).

Unutma Hataları: Muhasebenin genel ilkelerinden “Dönemsellik ilkesi” gereği tutulan hesapların ait olduğu dönemde defterlere kaydedilmesi gerekmektedir. Yapılan işlemlerin ait olduğu dönemdeki deftere değil bir sonraki döneme ait defterlere kaydedilmesi muhasebe hatasıdır. Yapılan muhasebe işlemlerinde hesapların bilinçli olarak kayıt dışı bırakılması durumundaki düzensizliğin ortaya çıkması zor olsa da imkânsız değil. İşlemi yapan personelin unutması sonucu yapılan muhasebe hataları defter ve yapılan kayıtların karşılaştırılmasıyla tespit edilmektedir. Yapılan işlemlerin unutma sonucu belgelere kaydedilmesinin devamlılığı söz konusu olduğu zaman ve işletme yöneticilerine aynı zamanda çalışanlara yarar sağlaması söz konusu olduğu zaman muhasebe hilesinin var olduğu kabul edilir (Irmak vd., 2002:36).

Değerleme Hataları: İşletmelerin varlıkları, borçları ve alacaklarının muhasebe kayıtları incelendiğinde, hesaplarda değişiklikler gözükülebilir. Bu değişimlerin muhasebe kayıtlarına doğru şekilde yansıtılmaması neticesinde bilanço işletmenin gerçek durumunu göstermeyecektir. İşletme bilançosunun fiili durumu ile gerçek durumu arasında ortaya çıkan uygunsuzluğu gidermek amacıyla VUK’ un 258-330 uncu maddeleri gereğince değerlendirilir. İşletmelerin bu maddelerde yer alan hükümlere uymayarak yaptığı işlemlere, değerlendirme hataları denilmektedir (Irmak vd., 2002:38).

1.7.3. Muhasebe Hatalarının Nedenleri

Genel olarak yapılan kayıt işlemlerinde istenmeyerek yapılan hata türleri ve kasıt unsuru içermeyen yanlışlıklardır. Yapılan hataların sebepleri ihmal, dikkat, özen gösterilmemesi ve bilgisizlik olarak gösterilmektedir (Gürbüz, 1999:102).

Bilgisizlik: MBS’nde işlem yapan personelin muhasebenin ilke ve kurallarını, aynı zamanda yasal yükümlülüklerini ve işletmenin muhasebe sistemini iyi benimsememesi, yapılan işlemde düzensizliklere ve çeşitli hatalara yol açmaktadır (Gürbüz, 1999:102).

Dikkatsizlik ve Özen Göstermeme: Muhasebe personeli, çalışma esnasında göstermesi gereken dikkat ve özeni göstermeyebilirler ve dikkatsizlik sonucunda bazı hatalar ortaya çıkabilmektedir. Bu sebepten dolayı eskiye dayalı ortaya çıkan hatalar çıktıkları dönemin konusu olduğundan geçmiş dönemi kapsayan işletme bilançosunun da yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Böylece “Geriyeye dönük uygulama” kavramının incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Geriyeye dönük uygulama kavramı: geçmiş dönemdeki yol verilen hataların yeniden düzeltilerek ortaya çıkan tutarların bilançoda hiç hataya yer verilmemiş gibi yer alması, hesaplanması aynı zamanda analiz edilmesini kapsamaktadır. Ancak SPK bilançosunun yeniden gözden geçirilmesinin aşırı maliyetli olmasından dolayı geçmiş dönemlere ait finansal tabloların inceleyerek en baştan düzenlenmesinin zorunluluk şartını kaldırmış, çözüm olarak da bir sonraki dönemin birikmiş karlar hesabından yapılan hatanın miktarı düşülerek düzeltim yapılmasının gerektiğini öngörmüştür. Bilançodaki yanlış ve gerçek olmayan işlemler ile hataların muhasebe kurallarına göre düzeltilmesi gerekmektedir (Unutkan, 1995:104).

Bilanço Hataları: Bilanço, işletmelerin sahip oldukları varlıkları aynı zamanda varlıkların elde edildiği kaynakları gösteren finansal tablodur. Genellikle dönem sonunda düzenlenen bilançonun aktifinde işletmenin varlıkları ve alacakları, pasifinde ise borçları ve öz sermayesi yer almaktadır. Aktifler likidite derecesine göre, pasifler ise vadelerine göre tekdüzen hesap planına uygun olarak bilançoda yer almaktadır. Bilanço ilkelerinin amaçlarını uygulama genel tebliğine uygun olarak “Sermaye koyan aynı zamanda kendine ait olan karı almayan hisse sahipleri ile borçluların işletmeye sağladıkları kaynakların finansal tabloda olduğu şekilde kayıtlara geçmesini sağlamaktadır” şeklinde özetleyebiliriz. Bu ilkelere aykırı olarak yapılan her işlem muhasebe hata ve hilelerine yol açmaktadır (Unutkan, 1995:105).

1.7.4. Muhasebe Bilgi Sisteminin Denetimi

Muhasebe ve Denetim birbirlerinin bütünleyicisi ve devamıdır. Denetim, bir bakıma muhasebenin sağlamasıdır da denilebilir. Denetim, muhasebe tarafından üretilen bilgilerin, hazırlanan raporların yasalara uygun şekilde hazırlandığı aynı zamanda işletmede yapılan işlemlerin gerçeği yansıtacak şekilde kayıtlara geçilip geçilmediği hakkında bilgi vermektedir. Yönetimin üstlendiği temel sorumluluk, hatalı ve hileli işlemlerden kaynaklanan önemli yanlışlıklar içermeyen finansal tabloları sağlayacak iç kontrollerin oluşturulmasıdır. Bir işletmede iç kontrollerin eksikliği veya etkinsizliği hata ve hilelerin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Dolayısıyla MBS'nin güvenliği için etkin iç kontroller genel veya uygulama kontrolleri şeklinde yapılandırılabilir (Ağca vd., 2013:75).

MBS'nin güvenliğine ilişkin bazı genel kontrol örnekleri aşağıdaki gibidir.

- Örgüt performans incelemeleri,
- İşletim sisteminin kontrolü,
- Veri girişi sağlayan kaynakların kontrolü,
- Kullanılan Sistemi geliştirme kontrolleri,
- Bakım onarım kontrolleri,
- Bilgi işlem merkezinin güvenliğinin kontrolü,
- Veri iletişim kontrolleri,
- Elektronik veri değişim kontrolleri.

Bu kontrol örnekleri MBS'nin güvenliğinin sağlanmasından dolayı işletmelerin bilgisayar yardımı ile yapılan işlem döngülerine ilişkin uygulama yazılımlarına yerleştirilen kontrollerdir (Ağca vd., 2013:76).

1.7.5. Güvenlik Riskinin Kaynakları

MBS'nin denetim zamanı ortaya çıkan ve hile riski oluşturan kaynakların olması bir hilenin var olduğu anlamına gelmez. Ama söz konusu risk kaynakları

hilelerin yapılmış olabileceği koşullarda ortaya çıkan durumlardır. Bilgi güvenliğini zayıflatan yani güvenlik riskini ortaya çıkararak üç temel kaynak vardır. Bunlar, iç kaynaklar, dış kaynaklar ve gizli anlaşmalar olup aşağıda açıklanmıştır (Unutkan, 1995:107).

İç Kaynaklar: İşletme çalışanlarının bilgi güvenliğinin zayıf yanlarını bularak istismar etmeleriyle ortaya çıkar.

Dış Kaynaklar: İşletmeler arası dış ilişkileri bilen ve işletmeye ait varlıkların çalınma potansiyeline sahip kişilerden kaynaklanan suçları içerir.

Gizli Anlaşmalar: Bu risk kaynağı, iki ve daha çok kişinin önceden plan yaparak işletme varlıklarını ele geçirmeyi ve bilgisayardaki kayıtları değiştirerek eski kaynaklara ulaşılmayı zor hale getirmektedir.

1.8. Muhasebe Bilgi Sisteminden Elde Edilen Bilgilerin İşletme Fonksiyonları Açısından Önemi

MBS işletmelerin faaliyetlerini esas alan ve bilgi üreten alt sistemlerin esasını oluşturan bir veri girişi sağlayan sistemdir. Genel olarak değerlendirildiğinde personel bilgi sistemi, MBS ve finansal bilgi sistemleri İşletme Bilgi Sisteminin (İBS) esasını oluşturmaktadır. Bu sistemler birbirine bağımlı olup İBS' nin ihtiyacı olan bilgilerin elde edilmesi amacı ile sürekli iletişindedirler. İşletme bilgi sisteminin bir alt sistemi olan MBS de sistemler arasında ilişkiyi sağlayan diğer bilgi sistemleri ile karmaşık bir ilişki içerisinde (Kısakürek, 2005:107).

Muhasebe Bilgi Sistemi ve Pazarlama: Pazarlama bilgi sistemi pazarlama kararlarına gerekli olan bilgileri düzenli ve devamlı bir şekilde toplamak, saklamak, detaylandırmak ve yaymak üzere geliştirilmiş bir sistemdir. Pazarlama bilgi sistemi göstermiş olduğu bu faaliyetini ilgili yöneticilere sunma yolunda sürekli ve düzenli bir biçimde yapar. İşletmeler için oldukça önemli olan satışın planlanması, reklam, fiyatlandırma, satış sonuçlarının incelenmesi gibi tüketiciye yönelik bilgiler pazarlama bilgi sistemi sayesinde sağlanır. Pazarlama fonksiyonunun asıl amacı genel

olarak tüketicilere hitap etmekte ürünü satmak değil sattıktan sonra müşteri memnuniyetini sağlamayı da amaçlamaktadır (Karakaya, 1997:100).

Muhasebe Bilgi Sistemi ve Üretim: İşletmenin üretim işlevini destekleyen mal ve hizmetlerin üretim süreçlerinin planlanması ve kontrolünü kapsayan bütünlük bir bilgi sistemi Üretim Bilgi Sistemidir. MBS, tüketici taleplerini karşılamak için üretim sürecinde alt sistem olarak maliyet muhasebesinden yararlanmaktadır. Maliyet muhasebesinin yardımı ile üretim sürecinde kullanılan girdilere ait bilgiler elde edilmektedir. Bununla beraber yöneticilerin karar almasına yardımcı olan ancak üretim sürecinin dışında kalan sabit maliyetlerin de hesaplanmasına yardımcı olmaktadır. Üretim bilgi sisteminin kullanılması sonucu elde edilen tüm veriler ve bilgi formuna işlenmiş birer kopyaları, MBS'ne de işlenmektedir (Güzel ve Mersin, 2007:172).

Muhasebe Bilgi Sistemi ve İnsan Kaynakları: İnsan kaynakları bilgi sistemi işletmede çalışanlar ile ilgili her türlü bilgileri işletmeyi yöneten üst düzey yetki sahiplerinden gelen talimatlar gereğince MBS'ne ileten bir sistemdir. Günümüzde eğitilmiş ve verilen görevi layıkıyla yapan işinin uzmanı olan teknoloji alanında uzmanlaşmış insan, tek ayrıcalıklı unsur konumundadır. İşletme çalışanları insanlardan oluşmaktadır. Yönetici işletmelerde görevlendirilmek üzere belli bir amaç için bir araya getirilen insanları etkin ve verimli bir şekilde yönetmekle görevli olan kişidir. İnsan günümüzde bir üretim etkeni olmaktan çıkmış yöneticilerin zamanının büyük bir bölümünü alan etmen durumuna gelmiştir. Kaynaklardan en iyi şekilde fayda sağlamak için önce insan kaynaklarının çeşitli yönlerini tanımak gerekir (Güzel ve Mersin, 2007:172).

Muhasebe Bilgi Sistemi ve Finansman: Finansal bilgi sistemi, işletmeye parasal desteğin sağlanması, sağlanan kaynakların işletmenin yatırımlarını finanse etmesi ve faaliyetlerin denetlenmesi gerektiğini savunan sistemdir. Finansal tahmin, sermaye bütçeleme, finansal bilgi sisteminin önemli bir parçasıdır. Finans fonksiyonu MBS ile bir bütünü oluşturmaktadır. İşletmelerde sürekli olası kriz riskini ve acil yatırım planını finanse etmek için nakit fazlası bulundurma politikasının izlenmesi finans yöneticilerinin elde tutulan likiditeyi değerlendirme yolları aramalarına sebep

olmuştur. Bu sebeple MBS ile finans fonksiyonu birbirlerinin olmazsa olmazıdır (Ekergil, 2003:138).

Yönetim finans bilgi sisteminden elde ettiği bilgilerle, geçmişle birlikte, şimdiki ve geleceğe ilişkin bilgileri de sağlayabilmektedir. Bu işlemlerle birlikte ölçme ve denetleme işlemlerinin etkin bir şekilde yerine yetirilmesi, finans bilgi sisteminin sağladığı bilgilerle yakından ilgilidir. Sağlanan bilgiler işletmenin yapısına göre, değişik yöntemlerle ve farklı bilgi merkezlerinden elde edilmektedir (Güzel ve Mersin, 2007:175).

2. ÖRGÜTSEL PERFORMANS

Son yıllarda işletmeler arasındaki yoğun rekabet ve var olma mücadelesi, örgütleri bir zorunluluk haline getirmiştir. Değişimlere uyum sağlama çerçevesinde örgütler, gereken performansı yakalama ve en önemlisi elde edilen performans başarısını devam ettirme mücadelesini vermektedirler (Grady, 1991:47).

2.1. Performans Kavramı ve Önemi

Performans, hedeflenen amaçlara yaklaşma derecesi ve önceden planlanmış olan görevlerin gereği olarak standartlara uygun davranışların gösterilmesidir (Can ve Akgün,2001:170). İşletmenin amaçlarına ulaşma düzeyini ve başarısını tanımlayan diğer bir deyişle işletmenin amaçlanan hedeflere ulaşma düzeyini içinde barındıran bir kavram olarak da ifade edilmektedir (Mistepe, 1998:17).

İşletmeler açısından performans kavramı, örneğin sisteminin performansı, öngörülen zaman dilimi içerisinde elde edilen çıktı miktarı ya da çalışma sonucu işçinin verimliliğidir. Bu sebeple performans, gösterilen tüm çabaların değerlendirilmesi olarak tanımlanmakta ve aynı zamanda işletmelerde verilen görevin tamamlanma derecesi olarak algılanmaktadır. İşletmelerin belirli hedeflere ulaşmak ve görevlerini gerçekleştirmek için toplam performansın değerlendirilmesinde örgütün girdileri ile çıktıları arasındaki ilişkilerin ve sonuçların ölçülmesi gerekmektedir. İşletme yöneticilerinin üstlendiği esas sorumluluklardan biri de yöneticisi oldukları işletmenin stratejik amaçlarını kusursuz bir şekilde planlamaktır ki bu da genel olarak işletmelerde performans göstergeleri ile ilgilidir. Bununla birlikte, işletmelerde çalışan performanslarının belirlenmesi ve aynı zamanda çalışanların işletmenin amaçlanan hedeflere ulaşmasındaki katkıları da çok önemlidir (Grady, 1991:49).

Günümüzde çalışanların verimliliğini ve performansını geliştirme çabaları içinde olan işletmeler, rakiplerine karşı açık ara üstünlük elde etmektedirler. Performans ya da verimlilik artışları, maliyetlerin minimum düzeyde tutulmasına, kar oranında artışların sağlanmasına yardımcı olan bir araçtır. İşletmelerin sağladığı performans artışlarında mikro ve makro düzeydeki katkılar önemlidir. İşletmelerde

artış gösteren performans, çalışanlar açısından yaşam şartlarının iyileşmesi ve hayat standartlarının yükselmesi boyutu ile kendini göstermektedir. İşletmeler açısından bakıldığında ise elde edilen çıktı ve ürünlerde daha iyi kalite, daha düşük maliyet, daha çok üretim, daha çok gelir ve daha çok kar şeklindedir (Aydeniz, 1999:11).

2.2. Örgütsel Performans Kavramı ve Önemi

Örgüt, insanların çalıştıkları işyerleridir ve çalışanlar hayatlarının önemli bir bölümünü burada geçirmektedirler. Örgüt, çalışanların yalnızca mesai saatleri içerisinde değil, tüm yaşamları üzerinde etkisi vardır (Daft, 2015:11).

Bireyler eski zamanlardan beri güç, yetenek veya zaman kısıtlarından dolayı zorunlu ihtiyaçlarını gidermek için diğer insanların yardımına başvurmuşlardır. Birlikte hareket etmenin olumlu sonuçlar doğurması kişileri örgüt kurmaya itmenin en önemli sebeplerinden biri olmaktadır. Örgüt fikri bu birliktelik sonucunda ortaya çıkmıştır (Daft, 2015:11).

Örgütlerde üst düzey yetki sahibi olan kişiler, örgütsel kaynakları örgütün hedeflerine ulaşmak ve verimli bir sonuç elde etmek için planlı bir şekilde kullanmaktadır. Çevredeki değişikliklere hızlı adaptasyon sağlayabilmek için örgütler arasında yumuşatılan sınırlar gibi, bölümler arasındaki sınırlar da esnetilmiş hale getirilmelidir. Örgütlerin ayakta kalmaları için müşteriler, tedarikçiler, rakipler ve diğer çevresel unsurlarla etkileşim içinde olmaları gerekmektedir ki, bazı işletmeler, ortak çıkarları için rakipleriyle iş birliği yapmakta ve hatta onlarla bilgi ve teknolojilerini paylaşmaktadırlar (Daft, 2015:12).

Örgüt iki veya daha fazla bireyin ortak bir amaca ulaşmak için bir araya gelerek, bireylerin davranış ve düşüncelerini düzenleyen, derleyip toplayan bir yapıdır. Bütün topluluklar, ihtiyaçlarını gidermek, rakiplerinden geri kalmamak, mesafe kat etmek ve işletme bünyesinde ortaya çıkan sorunları ortadan kaldırmak için bazı kurumlara ihtiyaç duyarlar. Örgüt, toplumsal kurumların, işletme amaçlarını gerçekleştiren birimdir. Örgütler, bireylerin tek başlarına üstesinden gelemedikleri işleri ve çözmekte zorlandıkları sorunları giderebilmek adına bir araya gelen, ortak

amaçlı kişilerden oluşmaktadır. Örgütler, ortak bir amaç için bir araya gelmiş insanlar tarafından kurulurlar ve amaç kavramının yanında bireylerin de bir arada olması örgüt için önemli bir unsurdur (Bozoğlan, 2010:25).

Örgütsel performans, ekonomik ve örgütsel bakış açısı şeklinde iki başlık altında özetlenebilir. Ekonomik bakış açısı, dışsal ve rekabetçi pazar güçlerinin önemine odaklanır. İşletmelerin davranışsal ve stratejik konumunu ve aynı zamanda onların çevre ile uyumunu örgütsel bakış açısı dikkate alır (Phillips, 1999:173).

Örgütlerde performans anlayışları günümüze değin sürekli değişmiş ve gelişim göstermiştir. Bu gelişim ve değişime ayak uyduran işletmeler düşük maliyetle daha çok çıktı ve yüksek kâr marjı elde etmektedirler. İşletmeler günümüzde müşteri tatminine, kaliteye, yeniliğe rekabetçi koşullarının gereği olarak çok farklı ölçütlerde ağırlık vererek, gelecekte de var olmayı hedeflemektedir (Phillips, 1999:173).

Örgütsel performans, kâr amaçlı üretim yapan işletmelerde ortak bir amaç uğruna fiziksel ve parasal kaynakları içermektedir ki, bu da işletmelerin değerini artırmaktadır. Sonuç olarak işletmelerdeki performans göstergeleri değer yaratılması ve artırılmasıdır. İşletmelerde belirlenen hedeflere ulaşmak için değer korunabilmesi veya artırılabilmesi çeşitliliğe ve yapılan katkılara bağlıdır. Bu sebepten işletmeler için “değerin yaratılması” performansı gösteren en önemli göstergedir ve buna dayanarak değer doğru şekilde ölçülmesi de işletmeler için çok önemlidir (Cherskul, 2010:73-75).

2.3. Örgütsel Performans Göstergeleri

Örgütsel performans göstergeleri günümüze kadar değişen ve gelişen bir süreçten geçmiştir. Literatürde bu konu üzerinde araştırma yapan akademisyenlerin işletme performansında öncelik tanıdıkları göstergelerle ilgili geliştirdikleri teorilerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Akal, 2005: 25).

Önemli performans göstergeleri olarak Deming 14 noktaya değinmiştir ki, bunlar; işletmelerde yöneticilerin ürün ve hizmetlerin geliştirilmesinde katkıda bulunmak, teknolojiye ayak uydurmak, kalite kontrolü, işletmede fiyat temeline

dayalı politikaları terk etmek, girdileri bir tedarikçiden temin ederek toplam maliyetleri minimum düzeye düşürmek, planlama, üretim ve hizmet süreçlerini işletmenin temel hedefleri doğrultusunda geliştirmek, iş kazalarını önlemek için çalışanları bu konularda bilinçlendirmek, korkuları yenmek, liderliği uygulamak ve kurumlaştırmak, çalışanların birbirine destek olmasını sağlamak, sloganları, özendirmek, çalışanlar için hedef belirlemeyi ortadan kaldırmak, yıllık değerlendirme ya da liyakat sistemlerinden vazgeçmek, üst yönetimde bu ilkelerin uygulanmasına destek olmak ve katılmaktır. Venkatraman ve Ramanujam' in çalışmalarında işletmelerin performansının üç göstergesinin olduğu vurgulanmıştır. Göstergelerin birincisi ve en önemlisi, strateji araştırmalarında yararlanılan finansal performans aynı zamanda öz sermayenin getirisi, satış artışı, karlılık gibi muhasebe esaslı ölçütlerden oluşmaktadır. Diğer bir boyut ise ürünün pazara sunumu, pazar payı pozisyonu gibi finansal olmayan operasyonel kriterleri de içeren işletme performansı olarak ifade edilmektedir. Üçüncü ve en önemli performans göstergesi olan örgütsel etkinlik literatürde en fazla kavramlaştırılan performans türü olarak görülmektedir ve en geniş kapsamlı stratejik yönetim aracıdır (Bakıoğlu, 2001: 39-43).

Yukarıda açıklanan yaklaşımlardan anlaşılacağı gibi örgütlerde performans anlayışı günümüze kadar gelişen ve değişen bir süreçten geçmiştir. Literatürde performans kavramı zengin bir kavram olarak ele alınmakta ve aşağıda yer alan göstergelerden oluşmaktadır (Benligiray, 1999: 9).

- Kalite Performansı
- Verimlilik Performansı
- Yenilik Performansı
- Pazarlama Performansı
- Çalışma Yaşamının Kalitesi-İşgücü Boyutu (Üretim Performansı)
- Finansal Performans
- Etkinlik ve Etkililik

Bu sayılan göstergelerle birlikte örgütsel performanstan ne beklediği sonucuna ulaşılabilir (Benligiray, 1999: 10).

2.3.1. Kalite Performansı

Kalite, ürün ve hizmetlere kullanım uygunluğu kazandıran, müşteri tercihlerine uygun üretim ve hizmet anlayışını birincil kılan, kaynaklardan etkin bir şekilde faydalanmayı amaçlayan ve böylece işletmelerin üretimle ilgili oluşabilecek muhtemel sorunların ortadan kaldırılmasına zemin hazırlayan bir performans göstergesidir. Bir başka tanıma göre kalite, örgütlerin sunduğu ürünün veya hizmetin tüketici tercih ve isteklerini karşılama, aynı zamanda ürünlerin standartlara uygunluğunu ve hatasız üretim sürecini belirleyen bir performans göstergesidir (Akal, 2005:50).

Kalite, sanayileşmenin yardımıyla toplu üretime geçilmesi ile birlikte yönetimlerin üretim sürecinin ilk aşamasını denetleme görevi olarak ele alınmıştır. Böylece son ürünün kontrol edilmesi ile birlikte kalite konusunda önemli bir adım atılmış ve hatalı ürünlerin müşteriye sevki önemli oranda azaltılmıştır. Ancak çok büyük boyutlara varan hatalı ürün maliyetine bu uygulama o dönemde bir çözüm getirmemiştir. Hatalı üretimi önlemek ve maliyetleri minimum düzeyde tutmak yolunda ilk adımlar endüstri mühendisliğinin işletme yönetiminde uygulanması ile işlerlik kazanmıştır. Kalitenin, örgüt içindeki diğer etkinliklerin gerçekleştirilmesinde, üretimin her safhasında, ürünün kapsadığı özelliklerde ve satışa sunulan ürün ve hizmetlerin satışı sonrasında ortaya çıkacak muhtemel sorunları kapsayacak şekilde, tüm alanlarda ölçülmesi gerekmektedir (Akal, 2005:51-53).

2.3.2. Verimlilik Performansı

Verimlilik, işletmelerde belli bir dönem sonunda neyin ne kadar üretildiğini ve aynı zamanda gerçekleşen etkinlikleri değerlendiren bir araçtır (Akal, 2005:47). Aynı zamanda verimlilik, gerçekleştirilmesi hedeflenen işleri, üretim planına uygun olarak,

kaynakları etkin bir şekilde kullanarak ve aynı zamanda daha az girdiyle daha çok çıktı elde etme biçimidir (Akal, 2005:45).

Peter Drucker' e göre verimlilik ise “en az çaba ile en çok çıktıyı verebilecek bütün üretim kaynakları arasındaki denge” olarak ifade edilmektedir.

İşletmelerde toplam verimlilik ölçümü kavramının öncü düşünürü Davis verimliliği “tüketilen kaynaklarla elde edilen ürünlerde değişim” olarak tanımlamakta ve “eğer herhangi bir üretim birimi, o birimde kullanılan malzeme, enerji, makine, iş gücü ve yönetim kaynaklarının bileşiminden daha önceki dönemlere göre daha fazla ve daha iyi ürün elde etmişse verimliliği artmıştır” fikrini savunmaktadır. Davis' e göre mevcut üretim sürecinde uygulanan yöntemlerde verimlilik, üretim kapasitesinde oluşan tüm değişimlerin girdi-çıkıtı ilişkileri düzeyinde göstergesi olmaktadır ve bu değişimlere kabaca 3 biçimde değişmektedir.

- Az girdiyle çok çıktı elde etmek,
- Çok çıktıyı daha az girdiyle sağlamak,
- Çıktıyı girdi artışından daha yüksek düzeyde artırmak.

Basit bir bakışla üretimde artış olgusuyla da değerlendirilebilen performans kavramı verimlilikle karşılaştırılmamalıdır. Üretimde artış sağlandığı durumlara, kullanılan kaynakların miktarı artırılarak da ulaşılabilir ki, üretim artışı verimlilik artışı sağlanmadan da gerçekleştirilir. Üretim ne kadar ürün üretildiğinin göstergesidir ki, aynı zamanda yüksek verimlilik maliyet azalmalarından değil talep artışları ya da enflasyon kaynaklı kar artışlarında benzerlik gösterebilmektedir (Akal, 2005:46).

2.3.3. Yenilik Performansı

İşletmelerde yeniliklerden, bilim ve teknolojiye faydalanarak, ekonomik ve toplumsal faydaları artıracak çıktılara ve üretim düzeyine ulaşılması hedeflenmektedir. Bu sebeple yenilik, kendi başına bir anlam ifade etmediğinden bilim ve teknolojinin tüm özelliklerini benimsemektedir (Özdevecioğlu ve Biçkes, 2009:24).

Yenilik kavramı literatürde çeşitli yazarlara göre farklı şekilde tanımlanmıştır.

Drucker' a göre, değer yaratma kapasitesi görevini üstlenen yenilik örgütlere maddesel kaynaklar sağlamaktadır. Aynı zamanda yenilik toplumun değişen ihtiyaçlarının işletme için fırsatlara çevrilmesi sürecidir.

İşletmenin, mevcut teknoloji yardımıyla içinde bulunduğu koşullarda yapılan iyileştirmeler ve çözüm getirici ek ve değişik uygulama olan yenilik ile performansı artırmak ya da yeni gereksinimleri karşılamak amaçlanmaktadır. Yenilik işletmede sadece büyüme değil gelişerek büyümenin temelini oluşturur ki, işletme daha iyilerini daha ekonomik olarak gerçekleştirsin. Tüm bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere yenilik işletmelerin geleceği ve performansı açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu sebeptendir ki, yenilik çağdaş işletme anlayışında performansın en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmiş ve aynı zamanda bu göstergenin ne düzeyde gerçekleştirildiğini araştırmak ve ölçmek zorunlu olmuştur (Akal, 2005:57).

2.3.4. Çalışma Yaşamının Kalitesi-İşgücü Boyutu (Üretim Performansı)

İşletmelerde çalışanların ücret, örgüt kültürü, fiziksel çalışma koşulları, liderlik, iletişim, planlama, işle bütünleştirme, kendilerini geliştirme, ortaya çıkacak muhtemel sorunları çözmeleri aynı zamanda davranış biçimlerini ve düşüncelerini Çalışma yaşamının kalitesi kavramı açıklamaktadır (Akal, 2005:60).

Çalışma yaşamının kalitesi ve performans arasındaki ilişki daha çok teknik ya da fiziksel anlamda incelenmeye konu olmuştur. Bu nedenle konuya daha çok fiziki çalışma koşulları açısından yaklaşılmıştır. Son gelişmelerle birlikte çalışma yaşamına yepyeni göstergelerden biri olan teknolojik gelişim ile iş dünyasında, geçmişte çalışan sınıf için de ağırlığı taşıyan üretici işçilerin yerine, bilgi çalışanları denilen yeni bir sınıf getirilmiştir. Çalışanların rolü fiziksel yeteneklerinden çok yaratıcılık, yenilik, karar verme yeteneklerini kullanmaya dönüşmüş ve bu sınıfın beklentileri kadar onlardan beklenenler de değişmiştir (Silah, 2001: 23).

Topumlarda görülen gelişme ve demokratikleşme, çalışma ortamında bireyciliği kaldırarak grup çalışmalarına ve katılımcı yönetimlere geçişi başlatmıştır.

İşletme performansını önemli düzeyde etkileyen bir etmen çalışanların bu yöndeki davranış ve düşünceleridir. İşletme performansı ile çalışma yaşamının kalitesi arasındaki bu ilişki çok karmaşıktır ki, bunun tek nedeni konunun insanla ilgili olmasıdır. İnsanlar sosyal yaşamlarında olduğu gibi kendi dünyaları içinde koşullardan ve olaylardan farklı biçimde etkilenir, çalışma yaşamlarında da farklı tepkiler gösterirler (Akai, 2005:60).

İşletmelerde, çalışma yaşam kalitesinin yüksek olması, personelin işi kaytarma olasılığını azaltmasının yanı sıra işgücü devir hızını düşürmekte ve çalışanların iş yerlerinden memnuniyetini artırmaktadır. Performansın bu boyutu sadece işletmeye kalifiye elemanları çekerek işletme yeteneklerine katkı sağlamakla kalmamakta, işletmenin rakiplerine karşı rekabet edebilme yeteneğini de arttırmaktadır (Silah, 2001: 23).

2.3.5. Etkililik ve Etkenlik

Etkililik, gerçekleştirdikleri faaliyetlerin sonucunda işletmelerin, amaçlarına ulaşma derecesini belirleyen bir performans ölçütüdür. Örgütsel etkililik ise, işletmelerde çeşitli grupların istek ve taleplerini ne ölçüde karşıladığının standardıdır. İşletmelerin kaynakları ne ölçüde iyi değerlendirdiği ve aynı zamanda yaptığı bir işten sağladığı faydayı, örgütsel etkililik kavramı açıklamaktadır. Örgütsel etkililik, bazı küçük farklılıklar olmasına rağmen, örgütün hedeflediği amaçlara ulaşma düzeyi ve derecesi olarak da değerlendirilmektedir (Yükçü ve Atağan, 2009:2).

İşletme içinde girdilerin yeterli kullanıldığını gösteren bir değerlendirme kriteri olan etkenlik ise, işlerin belirlenmiş hedefler doğrultusunda ne derecede etken veya doğru yapılması ile ilgilenmektedir. Etkenlik, işletmelerde işçilik, hammadde, malzeme ve aynı zamanda üretim faktörlerinin ya da üretimin kendisi için önceden belirlendiği planın gerçekleştirilme derecesidir (Ölçen, 2012:13).

Etkenlik işletmelerin belirlediği kısa ve uzun dönemli hedeflerine ulaşmak için üstlendikleri görevlerin olumlu sonuçlarının ve işletme düzeyinde toplam performansı yansıtan en önemli göstergedir. Etkenliğin konu aldığı amaçlar genellikle işletmenin

uzun dönemli amaçlarıdır. İşletmenin uzun dönemde yaşamını büyüterek sürdürmesinin asıl sebebi yöneticilerin ve çalışanların davranış bilgi ve becerileri ve aynı zamanda kullanılan teknolojik kapasite ve yöntemlere hatta dış çevre ile etkileşime bağlı amaçları ile ilgilidir. Çünkü bir işletmenin elde ettiği kısa ve uzun dönemli başarılar işletmenin varlığının gereği olarak kabul ettiği ilkeler, hedefler, stratejiler çerçevesinde belirlenenlerdir. Etkenlik konusunda üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri de “çıktı” ve “sonuç” kavramlarıdır ki, çıktı “gerçekleşen etkinliklerin sonucu” olarak değerlendirilmektedir ve sonuç ise yararlı çıktı olarak bazı kaynaklarda yer almaktadır (Korkmaz, 2011:7).

2.3.6. Pazarlama Performansı

Pazarlama amaçlarının ne derecede gerçekleştirildiği, pazarlama performansı ile ilgilidir. İşletmeleri değerlendirmek için geliştirilen bir araç olarak pazarlama performans ölçümü kullanılmaktadır. İşletmelerin pazar payını artırmaları, rakiplerine karşı pazarda rekabet üstünlüğü sağlamaları, pazarı daha iyi tanımaları ve değerlendirmeleriyle mümkün olacaktır. İşletmeler girmeyi amaçladığı pazarları analiz etmek için sürekli pazar hakkında veriler elde etmeleri gerekmektedir. İşletmeler bu verileri analiz ederek bir bilgi haline dönüştürdükleri zaman, pazarlama performans kriterlerinde rekabet edilebilir bir sonuç elde edebilir (Uzkurt vd, 2006:23). Pazarlama ile olan ilişkisine ve pazarlamanın kurumsal performansına dair elde edilen içsel ve dışsal ölçütler pazarlama performans ölçütleridir (Hacıoğlu, 2012: 60).

- Pazar etkinliği; Satışlardaki büyüme, pazar payındaki büyüme, yeni ve mevcut müşteri sayısının artması gibi unsurları içerir. Bir firmanın pazar odaklı amaçlarına ulaşabilme yeteneğini bu kategorideki göstergeler ölçmektedir.
- Öngörülen/gerçekleşen karlılık; Yatırımların geri dönüş oranı ve finansal hedeflere ulaşma yeteneği gibi unsurları içerir. Bu kategoriye ait göstergeler firmanın geçmiş yıllarda elde ettiği karlılık oranını ölçer ve gelecek yıllarda elde edilmesi hedeflenen karlılık öngörülerinde bulunur.

- Müşteri tatmini; Bu kategoriye ait göstergeler müşterinin zevk ve tercihiine hitap eden, müşteriye değer veren ve değerli müşterileri elde tutan yetenekleri ölçmektedir.

2.3.7. Finansal Performans

İşletmelerin finansal durumundaki değişimlerine ilişkin ölçümler ya da yönetimin aldığı kararlardan kaynaklanan finansal çıktılar ile bu kararların organizasyon üyeleri tarafından uygulanma derecesi finansal performansı ifade etmektedir (Uluyol vd., 2011:316).

İşletmelerin faaliyetlerinin sonuçlarının ve parasal politikalarının değerlendirilmesi finansal performans kriteri olarak tanımlanmaktadır. Finansal performans işletmelerin maddi durumunu, yatırım amaçlı yapılan harcamaların geri dönüşüm oranını ve ortaya çıkması muhtemel risk derecesini belirlemektedir. Bu sebeple işletmelerde finansal konularda geçmişini ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek gelecekte hedeflenen yatırımların sağlıklı bir şekilde yapılması ve maddi desteğinin sağlanması gerekmektedir (Uluyol vd., 2011:316).

Finansal performans ölçümündeki amaç, yöneticilere işletmenin mali durumu hakkında bilgi sağlamaktır. Yapılan finansal analizler, karar vericilerin geleceğe dönük yatırım planları yapmalarına yardımcı olduğu gibi aynı zamanda işletmeye yatırım yapmayı amaçlayan kişilere de bilgi sağlamakta ve işletmelerin olumlu veya olumsuz kredi kararlarını almalarına yardımcı olmaktadır (Uygurtürk ve Korkmaz, 2012:96).

İşletmelerin pazarlarda rakiplerine karşı rekabetçi avantaj kazanabilmek için pozitif finansal performansa sahip olmaları gerekmektedir. Bu bakımdan finansal performans üç boyutta ele alınabilir. Birincisi, rakiplerden daha fazla kar elde etmek, ikincisi, daha fazla kâr marjına sahip olmak ve sonuncu olarak ise rakiplere nazaran yapılan yatırımların geri dönüş oranıdır (Uygurtürk ve Korkmaz, 2012:96).

2.4. Performans Değerlendirme

Literatürde performans değerlendirme kavramı, değişik isimlerle ifade edilebilmektedir. Yabancı kaynaklarda, performans değerlendirme kavramı yerine derecelendirme, sınıflandırma, değerlendirme, ölçme şeklinde ifadeler kullanılmaktadır. Türkiye’de yapılan literatür incelemelerinde ise performans değerlendirme kavramı, çalışanın değerlemesi, yetenek değerlendirme, başarı değerlendirme, çalışanların verimliliğin değerlendirilmesi, yapılan işin değerlendirilmesi olarak kullanılmaktadır. Çalışanlarla yöneticilerin, ortak amaçlar belirleyerek, iletişimde bulunarak, çabalarını birleştirerek ve alınan sonuçları birlikte değerlendirerek işletmelerde performans değerlendirme çalışmaları yapmaları gerekmektedir. Buradaki temel amaç, örgütlerin, belirlenen hedefleri doğrultusunda çalışanlarının etkin bir şekilde çalışmalarını ve üstlendiği görevlerinde uzmanlaşmalarını sağlamaktır. Bu sebeple hem yöneticileri kendi alanlarında uzmanlaştırmak hem de çalışanların gelişimini sağlamak için performans değerlemenin temel amaçları aşağıda yer almaktadır (Palmer, 1993:56).

- İşletmelerde her birime ulaşılacak şekilde, başarı durumlarının değerlendirilmesine yardımcı olacak ortamın sağlanması,
- İşletmelerin ve çalışanların aynı amaç ve hedefler doğrultusunda bütünleştirilmesine katkıda bulunmak,
- İşletme çalışanları, yöneticileri hakkında bilgiye sahip olmak, sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak ve ilerleyen zamanlarda ortaya çıkması muhtemel sorunları önceden tespit etmek,
- Çalışmaların daha objektif temellere dayandırılmasını sağlamak, bir işten diğer bir işe kaydırma işleminin yapılmasını sağlamak, yetenekli personeli belirlemek, iş zenginleştirme, eşleştirme ve aynı zamanda hizmet kalitesini artırmak,
- Üstlerinin çalışanları hakkındaki düşüncelerini ve onlardan beklentilerini bilmelerine yardımcı olmak ve aynı zamanda personelin başarı düzeyleri hakkında bilgi vermek,

- Çalışan ve işletme amaçlarının örtüşmesini sağlamak, kişisel amaçların belirlenmesini böylece kişinin iş tatmini ve motivasyonunu artırmak,
- Çalışanların eksik ve hatalı yönlerinin eğitim ve gelişim planları ile giderilmesine yardımcı olmak,
- Çalışanlara terfi, disiplin gibi yönetsel kararların alınmasında kullanılacak veriler elde etmektir.

2.4.1. Bireysel Performans Değerlendirme

Bireysel performans değerlendirme, çalışanın yetenek ve potansiyelini, çalışma şeklini, davranışlarını ve buna benzer özelliklerini diğer çalışanlarla karşılaştırma yapan ve özetleyen sistematik bir ölçme şeklidir (Ataay, 1985:243). Bu değerlendirmedeki asıl amaç, çalışanın kişisel gelişimini sağlamak, hedeflerini karşılıklı olarak konuşmak, iyi performans göstermesi için motive etmek ve aynı zamanda yapıcı geri bildirimde bulunmasına katkı sağlamaktır (Luecke, 2008:101).

Personelin, performanslarını ölçüp değerlendirme yaparak sonuçlarını kayıt eden, elde edilen sonuçlardan hareketle geri besleme sağlayan süreç bireysel performans değerlendirmedir (Daft, 1991:353).

Bir başka açıdan bakıldığında performans değerlendirmesi, çalışanın işteki tutum ve davranışlarını aynı zamanda üstlendiği görevi başarıyla sonuçlandırmasını, iş ahlakını ve özelliklerini bütünleyen, işletmeye olan katkılarını değerlendiren planlı bir araç olarak da açıklanabilmektedir. Üretilen malların ve sunulan hizmetlerin kalitesinin artırılması, yönetim uygulamasının geliştirilmesi ve çalışanın hesap verme sorumluluğunun ve kontrolünün sağlanması, hizmet paylaşımı ve ulaşılabilirliğinde dengenin sağlanması gibi amaçlarla ürünlerin, hizmetlerin veya işlemlerin ölçülmesi yöntemi olarak tanımlanabilmektedir (Barutçugil, 2002:179).

Performans değerlendirme, benimsenen yaklaşımlara göre farklı şekillerde ifade edilmektedir. Geleneksel yaklaşım, çalışanın özelliklerinin incelenerek değerlendirilmesine önem verirken, çağdaş yaklaşım, çalışanın işinde gösterdiği performansı ölçmeyi hedeflemektedir. Geleneksel yaklaşım, genellikle kişisel

özelliklerin ve alışkanlıkların personelin çalışmasına yansıtacağı ve onun başarısını olumlu yönde etkileyeceğini savunmaktadır. Bu sebeple, çalışanın kişisel özelliği ve iş ahlakı her şeyden önce gelir. Bireysel performans değerlendirme sisteminde önemli olan, bu özellikleri öne çıkarmaktır. Çağdaş yaklaşım ise kişisel özelliklere çok fazla önem vermemektedir. Performans değerlendirme ile çalışanın kişisel özellikleri değil, çalışma sonucu elde ettiği başarısı gözlemlenmektedir. Çağdaş yaklaşıma göre, çalışanın işindeki başarısının o işin gereklerine göre performans değerlendirilmesi süreci olmalıdır. Personelin ortaya çıkardığı çalışma sonucuna göre değerlendirilmesi gerekmektedir. İşletmelerde genellikle bu iki yaklaşımın karma şekli uygulanmaktadır. Uygulamada bu sebeple kullanılan yaklaşım kişilik faktörü de göz önünde bulundurularak çalışanın işindeki başarı derecesinin ölçülmesi olmalıdır (Luecke, 2008:102).

Tablo 2.1: Geleneksel Performans Değerleme ile Çağdaş Performans Değerlemenin Karşılaştırılması.

GELENEKSEL PERFORMANS DEĞERLEME	ÇAĞDAŞ PERFORMANS DEĞERLEME
Temeli finansal ölçütlere dayanır.	Temeli finansal ölçütlere dayanmıyor.
Geçmişe dayalı geleneksel muhasebe sistemine bağlıdır.	İşletme stratejisine bağlıdır.
İşletmelerde yüksek kademedeki yöneticileri kapsamaktadır.	İşletmelerde çalışanları kapsamaktadır.
Geçmişe dayalı göstergeler.	Anında göstergeler.
Atölye üretimi dikkate alınmamıştır.	Üretim Atölye düzeyinde gerçekleşmektedir.
Personelin kendini geliştirmesi engellenmektedir	Personelin kendini geliştirmesi yönetim tarafından desteklenmektedir.
İşletme birimlere ayrılmamıştır.	Her üretim safhası kendine has birimlerde gerçekleştirilir.
Zamanla değişim göstermez	Zaman içinde değişim gösterebilir.
Temelde performansın işlenmesi amacını kapsar.	Performansın geliştirilmesi amacını kapsar.
Bölümler arasında farklılık göstermez.	Bölümler arasında farklılık gösterebilir
Sürekli gelişmeyi engeller.	Sürekli gelişimin başarılmasına destek olur.

Kaynak: Hilal Ekinci (2011); *“Toplam Kalite Yönetimi ile İşletme Performansı Arasındaki İlişkinin Analizi”*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze, s.80.

Bireysel performans değerlendirme yöntemleri geleneksel ve çağdaş yöntemler olarak ikiye ayrılabilir. Tablo 2.1’de geleneksel ve çağdaş performans değerlemesinin karşılaştırılması yapılmaktadır. Geleneksel performans değerlemenin temeli finansal ölçütlere dayanmaktadır, geçmişe dayalı geleneksel muhasebe sistemine bağlıdır, işletmelerde yüksek kademedeki yöneticileri kapsamaktadır,

atölye üretimi dikkate alınmamıştır, personelin kendini geliştirmesi engellenmektedir, işletme birimlere ayrılmamıştır, zamanla değişim göstermez, temelde performansın işlenmesi amacını kapsar, bölümler arasında farklılık göstermez, sürekli gelişmeyi engellemektedir ve tedarik süresinde kısalma gibi pek çok iyileştirme çabasını parasal olarak ifade etmek oldukça zordur. Aynı zamanda geleneksel performans değerlendirme müşteriye neredeyse tamamen ihmal etmektedir. Personelin kendisini geliştirmesini engellemektedir ve motivasyon yoktur. Gelişme olanaklarından pek faydalanılmamaktadır. Finansal ölçülerin çoğu yöneticilerin, ar-ge ve eğitim gibi uzun vadeli programların aksine kısa vadeli programları benimsemesine yol açmaktadır. Örgütsel öğrenme gibi faaliyetler finansal terimlerle değerlendirilmemekte ve desteklenmemektedir (Yüksel, 2002:89).

Çağdaş performans değerlemenin temeli ise finansal ölçütlere dayanmamaktadır. Personelin kendisini geliştirmesi yönetim tarafından desteklenmektedir, işletme stratejisine bağlıdır, üretim atölye düzeyinde gerçekleşmektedir, her üretim safhası kendine has birimlerde gerçekleştirilir, zaman içinde değişim gösterebilir, performansın geliştirilmesi amacını kapsar, bölümler arasında farklılık gösterebilir ve sürekli gelişimin başarılmasına destek olur. Çağdaş performans değerlendirme işletmelerde sürekli değişim ve gelişimi desteklemektedir aynı zamanda üretim süreci bölümlere ayrılmış ve her bölüm kendi üretim alanında uzmanlaşmıştır. Finansal ölçütlerin çoğu yöneticilerin, çalışanların eğitim masraflarına, işletmenin ar-ge harcamalarına ve uzun vadeli programların desteklenmesine harcanmaktadır (Yüksel, 2002:89).

2.4.2. Örgütsel Performans Değerlendirme

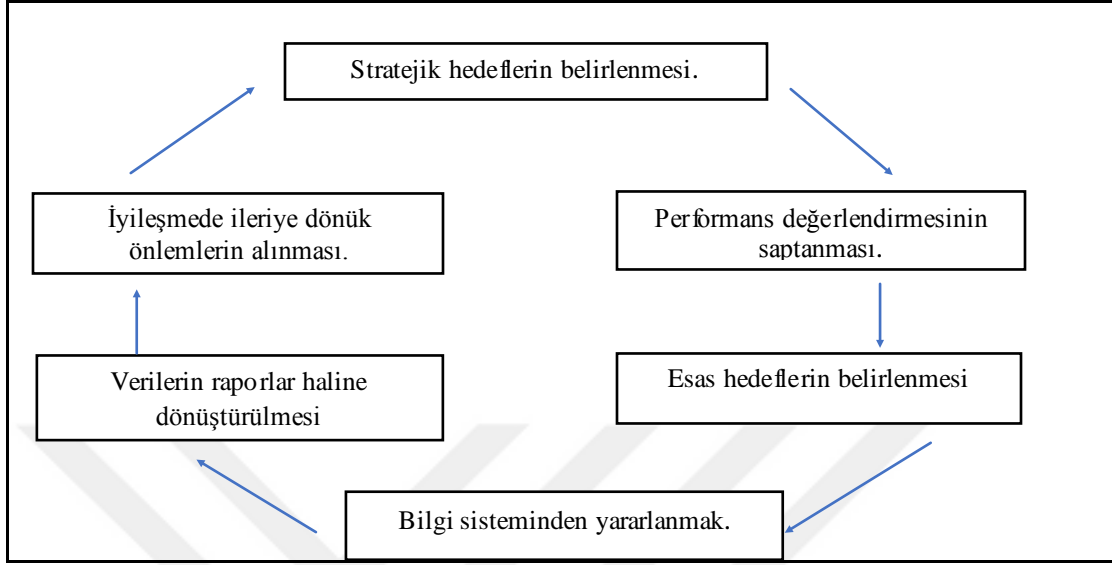
Örgütsel performans değerlendirme, işletmelerin faaliyet gösterdiği alanlarda etkinliğinin ve verimliliğinin sayısal göstergelerinden yararlanılarak ve işletme faaliyetlerinin etkinliğini ve verimliliğini ölçmede kullanılan belgeler setidir. İşletmelerin performans göstergeleri, belirli bir süre sonunda elde edilen çıktı miktarı veya çalışma sonucudur. Bu sonuç, işletmelerin hedeflerine ulaşma ya da çalışanların üstlendiği görevlerini yerine getirme derecesidir. Bu sebeple, işletmelerin hedeflediği

amaçlarının gerçekleştirilmesi için gösterilen tüm çabaların değerlendirilmesi gerekmektedir (Zerenler, 2005:2).

İşletmeler performans değerlendirme sistemine yatırım yaptığı zaman, çalışanların bireysel verimliliğinin aynı zamanda işletmenin ana amaçlarına bağlılıklarının artması beklentisine girmektedirler. Yöneticiler ve çalışanlarla gelecekte yapılması planlanan hedefleri paylaşan ve tüm işletme çalışanlarını bilgilendiren sistemden, işletme sahipleri ve aynı zamanda ortaklar da faydalanmaktadır. Performans amaçları belirlenip, resmiyet kazandığı andan itibaren işletme yöneticileri performansı kapsayan konularda işletme yararına daha kesin ve kararlı adımlar atmaktadırlar. Çalışan personel, işteki performanslarına ilişkin yöneticilerin onlardan ne beklediklerini tam olarak bildikleri halde, gösterdikleri performansın değerlendirme sonucunu gördükleri zaman olumsuz olsa dahi motivasyonu düşmemektedir. Her işletmenin performans değerlendirmesi yapmak için kendine has tutarlı sebepleri vardır. Genel olarak işletmeler aşağıda yer alan sebepleri esas alarak performans değerlemesi yapmaktadırlar (Parker, 2000:35).

- İşletmelerin genel olarak başarı derecesini belirlemek,
- İşletmelerin müşterilerinin isteklerini, yani üretim sonucu elde edilen çıktılarda müşterilerin zevk ve tercihlerinin ne kadar dikkate alındığını öğrenmek,
- Genel olarak işletmede üretim süreci hakkında bilginin aktarılmasına katkı sağlamak, çalışanların bilgi ve becerilerinin doğruluğunu onaylayabilmek ve eksik yanlarını ortaya çıkarmak,
- Gereksiz yatırım yapılan alanlar veya dar boğaz yerleri gibi sorunlu alanları belirlemek ve yatırımları gelişme olabilecek alanlara yönlendirmek,
- Alınan kararların, duygusal ve sezgisel aynı zamanda varsayımlara dayanarak değil, gerçekçi verilerden yararlanılarak alınmasını sağlamak,
- İşletmelerin yürüttüğü işlemler ve süreçlerle ilgili bir gelişme planı hazırlayıp ve bunun ne derecede amaçlanan hedefe ulaşıp ulaşmadığını analiz etmek'tir.

Şekil 2.1: İşletmelerde Performans Değerlendirme Sürecinin Önemli Aşamaları

Kaynak: Muammer Zerenler (2005); “Performans Ölçüm Sistemleri Tasarımı ve Üretim Sistemlerinin Performansının Ölçümüne Yönelik Bir Araştırma”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, <http://www.iibf.dergi.ibu.edu.tr>, 05.03.2019.

İşletme bünyesindeki işletmelerin misyonu ve amaçları doğrultusunda hedeflerini belirlemesi ve bu hedeflerin çalışanların katkılarıyla gerçekleşmesinin sağlanması, işletmelerde performans değerlendirme sürecinin temel amacıdır. Bir taraftan da hedeflere ulaşırken çalışanların katılımlarının adil, sistemli ve ölçülebilir bir yöntemle değerlendirilmesi ve motive edici bir çalışma ortamı oluşturarak kişisel gelişimin desteklenmesi amaçlanmaktadır (Zerenler, 2014:5).

Şekil 2,1’de İşletmelerde performans değerlendirme sürecinin önemli aşamalarına değinilmektedir. Stratejik hedeflerin ve amaçların belirlenmesi ile başlayan değerlendirme aşamaları, performans değerlendirmesinin saptanması, somut hedeflerinin belirlenmesi, aynı zamanda bilgi sisteminden yararlanılarak verilerin raporlar haline dönüştürülmesi ve iyileştirmede ileriye dönük önlemlerin alınmasıyla tamamlanmaktadır (Zerenler, 2014:6).

İşletme yöneticileri ile çalışanlar arasındaki çift yönlü iletişim, performans değerlendirme sistemleri aracılığı ile artırılarak kişisel gelişimi hızlandırmaktadır. Performans değerlendirme sistemi bu yönüyle hem kişisel hedeflerin işletmelerin amaçları ile aynı doğrultuda olmasını aynı zamanda yapılan üretimin kaliteli ve

sağlıklı temellere dayandırılması gerektiğini savunan bir kontrol sistemidir (Çetin, 2001:7).

2.5. Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performansa Etkisi

MBS, bilgi ve teknoloji alanına dâhil edildiğinde örgütlerde ekonomik, finans ve performans alanı ile ilgili konuların yönetimi ve kontrolünde yardımcı olmak için tasarlanmış bir araç olarak görülmektedir. Aynı zamanda teknolojideki gelişmeler, işletmelerde MBS'ni stratejik bir bakış açısıyla oluşturma ve kullanma olasılığını artırmaktadır.

MBS işletmeler için hayati öneme sahiptir. Öte yandan MBS, verileri ve bilgileri toplayarak bunları karar vericilere rapor etmekte ve uygun tasarımı sayesinde karar almada, işletme faaliyetlerini doğru bir şekilde gerçekleştirmek için yönetime yardımcı olmada ve işletmenin performansını ölçmede örgütsel performansı desteklemektedir.

MBS'ye yapılan yatırımın artması, kurum kültürünü daha esnek ve daha güçlü kılmakta ve bu da işletmenin değişen çevre koşullarıyla yüzleşmesini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca MBS, örgütsel süreçlere kolaylık getirmekte, süreçlerdeki engelleri azaltarak performansı artırmakta ve bu da sermaye piyasalarına olası erişimi mümkün kılmaktadır. MBS, işletmelerin finansal verilerini kullanan bir sistemdir. Aynı zamanda dış ve iç raporlama verilerini, finansal tabloları ve trend analizini takip etmekte ve böylece sonuçları etkilemek için işletme bilgilerini kullanarak muhasebe tekniklerini ve kontrollerini farklı metodolojiler ile birleştirmektedir.

MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkinliği aynı zamanda karar vericilerin, sistem tarafından üretilen bilgilerin işletme süreçlerini, yönetim raporlarını, bütçeleme ve işletme içindeki kontrol gereksinimlerini karşılamada kullandığı bilginin kullanılabilirliğine ilişkin algılarına da bağlıdır. Bazı araştırmalar Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Örgütsel Performans üzerindeki etkinliğinin kullanıcıları memnun eden çıktı bilgisinin kalitesine bağlı olduğunu göstermektedir.

2.5.1. Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar

Türkiye’de farklı araştırmacılar MBS’nin küçük ölçekli işletmelerde, sivil toplum kuruluşlarında, küçük ve orta ölçekli işletmelerde, çok uluslu işletmelerde ve devlet kurumları üzerindeki etkisini gözden geçirmişlerdir ancak MBS’nin örgütsel performans üzerindeki etkisi ile ilgili çok fazla çalışmaya rastlanılmamıştır.

Türkiye’de MBS’nin örgütsel performans üzerindeki etkisini inceleyen çalışma Esmeray (2016)’dır. Bu çalışmanın amacı, Kayseri’de KOBİ’ler tarafından MBS’nin kullanımı ile firmaların performans göstergeleri arasındaki ilişkiyi ölçmektir. Araştırmada Organize sanayi bölgesindeki 60 firma ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler genelleştirilmiş en küçük kareler tekniği ile analiz edilmiştir. İstatistiksel analiz sonuçlarından, MBS kullanımı ile yöneticilerin eğitim seviyesi arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, çalışan sayısı arttıkça MBS kullanımının da arttığı ve MBS kullanımı ile satışlar, kar ve müşterilerde büyüme arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulgularına varılmıştır.

2.5.2. Dünya’da Yapılmış Çalışmalar

Yabancı literatürde MBS’nin uygulanması ve başarısı kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır. Ancak MBS ile performans arasındaki ilişkiyi inceleyen az sayıda çalışma mevcuttur.

Dünya’da MBS ile Örgütsel performans arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürde yer alan çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

Soudani (2012); Bu çalışmanın amacı, etkin örgütsel performans için MBS’nin faydalarını araştırmaktır. Çalışmada Dubai finans piyasasında işlem gören 74 işletmeye anket uygulanmış, anket formunda yer alan sorularla MBS ile örgütsel performans arasındaki ilişkiyi analiz etmek amaçlanmıştır. Analizde ilk olarak MBS’nin finansal performansı etkileyen en önemli faktör olduğu, ikinci olarak finansal performans ve performans yönetiminin örgütsel performans üzerinde etkili olduğu, üçüncü olarak MBS’nin karar alma sürecinin geliştirilmesi, muhasebe bilgisinin kalitesi, performans değerlendirme, iç kontrol ve işletmelerin işlemlerini

kolaylaştırmada etkili olan muhasebe ve finans bilgisinin toplanması, kaydedilmesi ve işlenmesiyle örgütsel bir performans oluşturulmasında önemli bir faktör olduğu, dördüncü olarak MBS ile performans yönetimi arasında ilişki olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Onaolapo ve Odetayo (2012); Bu çalışmanın amacı, Nijerya'da seçilmiş inşaat işletmelerinde MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışma özellikle muhasebe bilgisinin karar alma ve finansal raporların kalitesi üzerindeki etkisinin incelemiştir. Analiz sonucunda MBS'nin örgütsel performans üzerinde etkili olduğu ispatlanmıştır. Çalışma ayrıca MBS'nin finansal raporları iyileştirdiği ve daha iyi karar alınmasını sağladığını da bulmuştur.

Samuel (2013); Bu çalışmanın amacı, muhasebe bilgi sistemlerinin Kenya'daki otomobil işletmelerinin etkinliği üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu kapsamda sektörde faaliyet gösteren işletme çalışanlarından 48'ine anket uygulanmıştır. Sonuç olarak çalışma, MBS'nin örgütsel kontrol ve yönetim kararlarında önemli olduğu ve MBS ile örgütsel performans arasında ilişki olduğunu vurgulamıştır.

Md.Qamruzzaman (2014); Bu çalışmanın amacı, Bangladeş'te sigortacılık sektöründe MBS'nin işletmenin işlem verimliliği, iç kontrolü ve performans yönetimi üzerindeki etkisini araştırmaktır. Sigorta işleriyle uğraşan 240 kişiden oluşan örneklemin 150'sinin anket sorularına verdiği cevaplar analiz amaçlı uygun görülmüştür. T-Testi, ANOVA, Korelasyon ve Paired Örneklem Testi gibi farklı istatistiksel araçlar kullanılarak örgütsel performans ile MBS arasındaki ilişki ve etki değerlendirilmiştir. Çalışma, MBS'nin kuruma etkin ve verimli iç kontrol sağlayarak ve müşterilere istenilen kalitede hizmet sunarak işletmelerin performansını artırmada önemli bir katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Basel vd. (2016); Bu çalışmanın amacı, MBS'nin başarı faktörleri olan bilgi kalitesi, sistem kalitesi, hizmet kalitesi ve veri kalitesinin örgütsel performans üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmada, Ürdün'deki ticari bankalarda çalışan genel müdür yardımcılara hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda örgütsel performansı artırmada hizmet kalitesi, sistem kalitesi ve bilgi

kalitesinin önemli MBS başarı faktörlerinden olduğu, örgüt kültürünün bilgi kalitesi, veri kalitesi ve sistem kalitesi ile etkileşime girerek performansı artırmaya yardımcı olduğu ispatlanmıştır.

Kpurugbara vd. (2016), Bu çalışmanın amacı, Nijerya'nın Rivers eyaletinde KOBİ'lerin performansı üzerinde MBS'nin etkisini açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada örgütsel performansı ölçmede yönetim verimliliği ve maliyet kontrolü kullanılmıştır. Çalışmada veriler anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Sonuçlar MBS'nin yönetim verimliliğini ve maliyet kontrolünü artırdığını ortaya koymuştur.

Alnajjar (2017); Bu çalışmanın amacı, üst yönetimin ve muhasebe müdürlerinin bilgilerinin desteğinin MBS üzerindeki etkisini araştırmak ve ayrıca MBS'nin örgütsel performans ve performans yönetimi üzerindeki etkisini analiz etmektir. Çalışma, Birleşik Arap Emirlikleri hükümetinde ticareti hizmet ve üretim sektörlerinde çalışan 74 KOBİ'den elde edilen verileri SPSS ve AMOS programlarını kullanarak analiz etmiştir. Çalışmada, muhasebe müdürlerinin bilgisi ve üst yönetim desteğinin, MBS üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve MBS'nin örgütsel performansı ve performans yönetimini önemli ölçüde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Stephen (2017); Bu çalışmanın amacı, Güney Sudan Cumhuriyeti'nin Juba kentinde seçilmiş Sivil Toplum Kuruluşlarında (STK) MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmış ve faaliyet gösteren 7 STK'dan seçilmiş 124 kişiye uygulanmıştır. Çalışmada MBS'nin değişkenleri; sistem kalitesi, bilgi kalitesi ve sistem tehditleri; Örgütsel performans göstergeleri ise örgüt hedefine ulaşma, örgüt verimliliği ve etkinliği olarak alınmıştır. Sonuç olarak, sistem kalitesi ve sistem tehditleri ile örgütsel performans arasında anlamlı pozitif ilişki olduğu, ancak bilgi kalitesi ile örgütsel performans arasında önemsiz bir pozitif ilişki olduğu, ayrıca MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkisine ilişkin olarak, çalışma, MBS'nin örgütsel performansı önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur.

Fekade (2017); Bu çalışmanın amacı, MBS'nin Etiyopya'da İlaç Tedarik Ajansında stok yönetimi, müşteri memnuniyeti, işlem maliyeti, finansal tablolar,

örgüt performansı üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışmada anket yöntemi uygulanmıştır. Çalışmanın bulguları, MBS'nin stok yönetimi, mali tablo, müşteri memnuniyeti, örgütsel performans üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi olduğunu ve işlem maliyeti ile olumsuz bir ilişkisi olduğunu göstermiştir.

Trabulsi (2018); Bu çalışmanın amacı, MBS'nin örgütsel performans (maliyetleri düşürme, kaliteyi iyileştirme ve etkili karar verme) üzerindeki etkisini araştırmaktır. Araştırma Sudi Arabistan'da faaliyet gösteren KOBİ'lerle yapılmış, veriler anket yöntemiyle toplanmış ve 137 anket formu analizde kullanılmıştır. Hipotezleri test etmede ve verilerin analizinde en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçları, MBS kullanımının genel olarak örgütsel performans üzerinde ve maliyetin azaltılması, kalitenin iyileştirilmesi ve etkili karar alma dahil olmak üzere tüm boyutları üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu kanıtlamaktadır.

Tablo 2.2: Türkiye'de ve Dünyada Yapılmış Çalışmalar

Yazar- Yıl-Ülke	Amaç	Sonuç
Soudani (2012) BAE	Bu çalışmanın amacı, etkin örgütsel performans için MBS'nin faydalarını araştırmaktır. Çalışmada MBS'nin finansal performans, performans yönetimi ve örgütsel performans üzerindeki etkisi araştırılmıştır.	Araştırmada MBS ile finansal performans, performans yönetimi ve örgütsel performans arasında ilişki olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
Onaolopo ve Odeteoyo (2012) Nijerya	Nijerya'da seçilmiş inşaat işletmelerinde MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışma özellikle muhasebe bilgisinin karar alma ve finansal raporların kalitesi üzerindeki etkisini incelemiştir.	Analiz sonucunda MBS'nin örgütsel performans üzerinde etkili olduğu ispatlanmıştır. Çalışma ayrıca MBS'nin finansal raporları iyileştirdiği ve daha iyi karar alınmasını sağladığını da bulmuştur.
Samuel (2013) Kenya	Çalışmanın amacı, muhasebe bilgi sistemlerinin Kenya'daki otomobil işletmelerinin etkinliği üzerindeki etkisini belirlemektir.	Sonuç olarak çalışma, MBS'nin örgütsel kontrol ve yönetim kararlarında önemli olduğu ve MBS ile örgütsel performans arasında ilişki olduğunu vurgulamıştır.
Md.Qamruzzaman (2014) Bangladeş	Bu çalışmanın amacı, Bangladeş'te sigortacılık sektöründe MBS'nin işletmenin işlem verimliliği, iç kontrolü ve performans yönetimi üzerindeki etkisini araştırmaktır.	Çalışma, MBS'nin kuruma etkin ve verimli iç kontrol sağlayarak ve müşterilere istenilen kalitede hizmet sunarak işletmelerin performansını artırmada önemli bir katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Basel vd. (2016) Ürdün	Bu çalışmanın amacı, MBS'nin başarı faktörleri olan bilgi kalitesi, sistem kalitesi, hizmet kalitesi ve veri kalitesinin örgütsel performans üzerindeki etkisini incelemektir.	Araştırmanın sonucunda örgütsel performansı artırmada hizmet kalitesi, sistem kalitesi ve bilgi kalitesinin önemli MBS başarı faktörlerinden olduğu ve performansı artırmaya yardımcı olduğu ispatlanmıştır.
Esmeray (2016) Türkiye	Bu çalışmanın amacı, Kayseri'de KOBİ'ler tarafından MBS'nin kullanımı ile firmaların performans göstergeleri arasındaki ilişkiyi ölçmektir.	İstatistiksel analiz sonuçlarından, MBS kullanımı ile yöneticilerin eğitim seviyesi arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, çalışan sayısı arttıkça MBS kullanımının da arttığı ve MBS kullanımı ile satışlar, kar ve müşterilerde büyüme arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulgularına varılmıştır.
Kpurugbara (2016) Nijerya	Bu çalışmanın amacı, KOBİ'lerin performansı üzerinde MBS'nin etkisini açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada örgütsel performansı ölçmede yönetim verimliliği ve maliyet kontrolü kullanılmıştır.	Sonuçlar MBS'nin yönetim verimliliğini ve maliyet kontrolünü artırdığını ortaya koymuştur.
Alnajjar (2017) BAE	Bu çalışmanın amacı, üst yönetimin ve muhasebe müdürlerinin bilgilerinin desteğinin MBS üzerindeki etkisini araştırmak ve ayrıca MBS'nin örgütsel performans ve performans yönetimi üzerindeki etkisini analiz etmektir.	Çalışmada, muhasebe müdürlerinin bilgisi ve üst yönetim desteğinin, MBS üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ve MBS'nin örgütsel performansı ve performans yönetimini önemli ölçüde etkiledi.
Stephen (2017) Güney Sudan	Bu çalışmanın amacı, MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkisini araştırmaktır. Çalışmada MBS'nin değişkenleri; sistem kalitesi, bilgi kalitesi ve sistem tehditleri; örgütsel performans göstergeleri ise örgüt hedefine ulaşma, örgüt verimliliği ve etkinliği olarak alınmıştır.	Sonuç olarak, sistem kalitesi ve sistem tehditleri ile örgütsel performans arasında pozitif ilişki olduğu, bilgi kalitesi ile örgütsel performans arasında önemsiz bir ilişki olduğu ve MBS'nin örgütsel performansı önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur.
Fekade (2017) Etiyopya	Bu çalışmanın amacı, MBS'nin stok yönetimi, müşteri memnuniyeti, işlem maliyeti, finansal tablolar ve örgüt performansı üzerindeki etkisini araştırmaktır.	Sonuç olarak, MBS'nin stok yönetimi, mali tablo, müşteri memnuniyeti, örgütsel performans üzerinde olumlu ve önemli bir etkisi olduğunu, işlem maliyeti ile olumsuz bir ilişkisi olduğunu göstermiştir.
Trablusi (2018) Suudi Arabistan	Bu çalışmanın amacı, MBS'nin örgütsel performans (maliyet düşürme, kaliteyi iyileştirme ve etkili karar verme) üzerindeki etkisini araştırmaktır.	Çalışmanın sonuçları, MBS kullanımının genel olarak örgütsel performans üzerinde maliyetin azaltılması, kalitenin iyileştirilmesi ve etkili karar alma dahil olmak üzere tüm boyutları üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu kanıtlamaktadır.

3. ÜRETİM İŞLETMELERİNDE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL PERFORMANSA ETKİSİ: TR 81 BÖLGESİ UYGULAMASI

3.1. Araştırmanın Konusu

Çalışmanın bu bölümünde bundan önceki bölümlerde anlatılan teorik bilgiler ışığında Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından hazırlanmış olan bölge sınıflandırmasındaki TR81 bölgesinde Zonguldak, Karabük ve Bartın'da faaliyet gösteren üretim işletmeleri incelenmiştir. Bu çalışma, işletmelerde MBS'nin, örgütsel performans üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın amacı, önemi ve yöntemine ilişkin bilgilere bu bölümde yer verilmiştir. Bununla birlikte araştırmadan elde edilen bulgular ve bunlara dayalı olarak yapılan değerlendirmelere de bu bölümde değinilmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Üretim işletmeleri dünya ekonomisi içinde çok önemli bir yere sahiptir. İşletme yöneticileri, işletmelerin varlığını sürdürmek ve rekabet ortamına ayak uydurmak aynı zamanda işletmenin performans düzeylerini ölçmek için önemli bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. İhtiyaç duyulan bu bilgilerin birçoğu, MBS tarafından üretilmekte, aynı zamanda bu sistem yöneticilerin işletmenin performans düzeyi hakkında sağlıklı bilgiler edinmesinde yardımcı olmaktadır.

MBS, işletmelerin işlemlerinin kontrol edilmesinde ve performansının geliştirilmesinde örgütsel yönetime yardımcı olan bir araçtır. MBS, örgütsel düzeyde muhasebe bilgisinin tanımlanması, toplanması, kaydedilmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Bu kapsamda çalışmada, MBS'nin örgütsel performans üzerindeki olası etkisi araştırılacaktır. MBS'nin kalite, verimlilik, finansal performans, yenilik, pazarlama ve karar alma gibi bazı önemli performans ölçüleri üzerindeki etkisi yapılan anket çalışması ile incelenecektir.

MBS'nin örgütsel performans üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir (Fekade (2017), Qamruzzaman (2014), Soudani (2012) ve Alnajjar (2017)). Bununla birlikte

Dünya’da ve Türkiye’de MBS’nin işletmelerde uygulanması ve başarısı kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır. Ancak literatürde MBS ile Örgütsel Performans arasındaki ilişkiyi inceleyen çok az çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışma, TR81 Bölgesinde faaliyet gösteren üretim işletmelerinde ve işletmelerden ihracat yapan işletmelerde MBS’nin örgütsel performans üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.3. Araştırmanın Sınırları

Araştırmanın uygulama alanı TR81 bölgesinde faaliyet gösteren ve ihracat yapan üretim işletmeleri ile sınırlandırılmıştır. Üretim işletmelerinin araştırma kapsamında incelenmesinin nedeni, bu işletmelerde muhasebe bilgi sistemlerinin daha etkin kullanılması, belge akışının çok olması sebebiyle bilgi aktarımının fazla olmasıdır. Evrenin sınırlandırılmasındaki temel etken zaman ve maliyet tasarrufudur. Araştırmanın kentsel mekânlarını Zonguldak, Karabük ve Bartın illeri oluşturmaktadır. Kentsel mekânların belirlenmesinde de yine maliyet ve zaman faktörü belirleyici olmuştur.

Anket uygulaması yapılmak istenen bazı işletmelerin işlerinin yoğun olması ve anket formunu doldurmayı zaman kaybı olarak görmeleri ile anket formunu doldurma konusunda isteksiz davranmaları bu çalışmanın uygulama aşamasında karşılaşılan en önemli kısıttır.

3.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu bölümde araştırmanın evren ve örnekleme, anket formunun oluşturulması ve verilerin toplanması süreçleri açıklanmaktadır.

3.4.1. Araştırmanın Yöntemi, Evren ve Örneklem

“Bu çalışma, TR81 bölgesinde faaliyet gösteren üretim işletmelerinde MBS’nin örgütsel performans üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır”. Çalışmada uygulama alanı olarak ise, ölçekleri ve sektörleri açısından zengin bir üretim işletmeleri mevcudiyeti bulunan Zonguldak, Karabük ve Bartın illerini içine alan TR81 Bölgesi seçilmiştir. Çalışma sektörel kapsam olarak üretim işletmeleri, coğrafi

kapsam olarak ise TR81 Bölgesi ile sınırlı tutulmuştur. Verilerin toplanmasında kâğıda basılı olarak hazırlanan anket formlarından faydalanılmıştır.

Araştırmada TR81 bölgesinde faaliyet gösteren üretim işletmelerini temsil etmek üzere TÜİK'den hizmet alımı yoluyla temin edilen örneklem kullanılmıştır. Örneklem hesaplamalarında bölgede yer alan 284 işletmeden 0,95 güvenirlilik ve 0,10 örneklem hatası ile temsil edilebilecek evren büyüklüğü 88 işletmeden oluşmaktadır ki, bu firmaların tüm bölgeye dağılmış olarak 120'sine anket uygulanabildiğinden çalışmanın bölge üretim işletmeleri temsil kabiliyetini sağladığı düşünülmektedir.

3.4.2. Anket Formunun Oluşturulması ve Verilerin Toplanması

Bu çalışma öncesinde kapsamlı bir literatür taraması yapılmış, anket sorularının hazırlanmasında Fekade (2017), Qamruzzaman (2014), Soudani (2012) ve Alnajjar (2017)'in anket çalışmalarından yararlanılmıştır.

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Bu kapsamda hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde demografik özellikler yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan sorular ise MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkisini ölçmek için hazırlanmıştır. Anketteki ifadeler 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Likert ölçeğinde; “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum”, şeklindeki 5 seçenek sunularak katılımcılardan düşüncelerine göre istedikleri seçenekleri işaretlemeleri istenmiştir. Anket, Zonguldak, Karabük ve Bartın illerini içine alan TR81 bölgesinde, imalat sanayisinde faaliyet gösteren 284 işletmeden 120 işletmenin Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı, Finans Müdürü ve Muhasebe Müdürlerine uygulanmıştır. Anketlerde isim ve işletmelerin bazı gizli bilgileri istenmemiş olup, işletmelerin belirleyici özelliklerinden çok genel betimleyici özellikleri istenmiştir. Anket sonuçları, ankete cevap veren kişilerin kendilerini rahat hissettikleri ve ciddi olarak cevap verdikleri düşüncesi ile elde edilmiştir. Cevapların, katılımcıların şahsi fikirlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

3.5. Araştırmanın Bulguları

Katılımcıların yanıtladığı geçerli anketlere ilişkin veriler SPSS 22.0 programında analiz edilmiştir. İstatistiksel analiz aşamaları şöyledir: İlk olarak ankete verilen yanıtların tutarlılığını ölçmek amacıyla güvenilirlik testi uygulanmıştır (Cronbach Alpha Katsayısı). İkinci aşamada betimsel istatistik analizi uygulanarak sonuçlar yorumlanmıştır. Üçüncü aşamada verilere normallik ve homojenlik testi uygulanmıştır. Dördüncü aşamada işletme özelliklerinin MBS üzerinde anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Beşinci aşamada MBS ile Örgütsel performans arasındaki ilişkiyi ölçmek için Korelasyon analizi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Son aşamada ise MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkisini ölçmek için Regresyon Analizi yapılmıştır.

3.5.1. Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Cronbach Alpha Testi en sık kullanılan güvenilirlik hesaplama yöntemidir. Cronbach Alpha katsayısı ölçekte yer alan soruların homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediğini araştırmaktadır. Cronbach Alpha katsayısı 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Yapılan analizde elde edilen sonuç ne kadar yüksek çıkarsa anketin güvenilirliği bir o kadar yüksektir. Alpha katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanmaktadır (Kalaycı, 2016: 405).

- $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Çalışmada MBS'nin güvenilirliğini ölçmeye yönelik analize dahil edilen 16 sorunun Cronbach Alpha katsayısı, 0,903 ve örgütsel performansı ölçmeye yönelik hazırlanan 17 sorunun Cronbach Alpha katsayısı ise 0,904 olarak hesaplanmıştır. Bu

değerler ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu, yapılacak analizlerin tutarlı sonuçlar vereceğini göstermektedir. Bu sonuç yapılan çalışma için arzu edilen bir durumdur.

3.5.2. Tanımlayıcı Özelliklere İlişkin Betimsel İstatistik Analizi Sonuçları

Araştırmaya katılan işletmelerin ve anketi cevaplayan katılımcıların cinsiyeti, işletmedeki pozisyonu, işletmenin faaliyet süresi, işletmenin faaliyet alanı, işletmenin ihracat yapma süresi, muhasebe işlemlerinin takip edildiği yer ve Anket uygulamasının yapıldığı iller ve işletmelerin ihracat yapıp yapmama durumu ile ilgili tanımlayıcı özelliklere ilişkin betimsel istatistik analizi sonuçları Tablo 3.1’de yer almaktadır.

Tablo 3.1: Tanımlayıcı Özelliklere İlişkin Analiz Sonuçları

Çalışanların cinsiyeti	F/S	%	İşletmedeki pozisyonunuz	F/S	%
1.Erkek	73	60,8	1.Genel müdür	39	32,5
2.Kadın	47	39,2	2.Genel müdür yardımcısı	45	37,5
Toplam	120	100	3.Muhasebemüdüri	17	14,2
			4.Finans müdürü	12	10,0
			5. Diğer	7	5,8
			Toplam	120	100
İşletmenin faaliyet süresi	F/S	%	İşletmenin faaliyet alanı	F/S	%
0-5 yıl	29	24,2	1.Gıda	18	15
6-10 yıl	26	21,7	2.Tekstil	33	27,5
11-15 yıl	17	14,2	3.Mobilya	19	15,8
16-20 yıl	15	12,5	4.İnşaat	20	16,7
20 yıl üzeri	33	27,5	5.Teknoloji	29	24,2
Toplam	120	100	6.Diğer	1	0,8
			Toplam	120	100
İşletmenin ihracat yapma süresi	F/S	%	İşletmenin muhasebe işleminin takip edildiği yer	F/S	%
İhracat yapmıyor	51	42,5	1.İşletme bünyesinde	32	26,7
1-5 yıl	24	20,0	2.İşletme dışında bir muhasebe bürosunda	42	35,0
6-10 yıl	24	20,0	3.Bir kısmı işletme bünyesinde, bir kısmı muhasebe bürosunda.	46	38,3
11-20 yıl	12	10,0	Toplam	120	100,0
21 veya daha fazla yıl	9	7,5			
Toplam	120	100,0			
Anket uygulamasının yapıldığı iller	F/S	%	İşletmelerin ihracat yapıp yapmamasına göre ayırımı.	F/S	%
1.Zonguldak	71	59,2	1.İhracat yapan işletmeler	69	57,5
2.Karabük	28	23,3	2.İhracat yapmayan işletmeler	51	42,5
3.Bartın	21	17,5	Toplam	120	100,0
Toplam	120	100,0			

Tablo 3.1'e göre anketi cevaplayan katılımcıların % 60,08' inin erkek, % 39,2'sinin kadın olduğu ve araştırmaya katılanlardan çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Ankete katılanların İşletmelerdeki Pozisyonlara Göre Dağılımı ise % 32,5' nin genel müdür, % 37,5' nin genel müdür yardımcısı, % 14,2' si muhasebe müdürü, % 10' un finans müdürü ve % 5,8' nin diğer kişilerden oluşmaktadır. Genel Müdürlerin anketi doldurup bu çalışmanın muhatabı olmaları istenilen bir durumdur.

Araştırmaya katılan işletmelerin özelliklerine ilişkin sorular ise anket çalışmasına katılan işletmelerin kaç yıldır faaliyet gösterdikleri, temel faaliyet alanları, ihracat yapıp yapmadıkları, muhasebe işlemlerinin takibinin nerede yapıldığı ve işletmelerin faaliyet gösterdiği iller hakkında bilgi almaya yöneliktir.

İşletmelerin faaliyet sürelerine göre dağılımı incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerin faaliyet süreleri; %24,2'inin 5 yıldan az, %21,7'sinin 6-10 yıl arası, %21'inin 11-15 yıl arası, %14,2'inin 16-20 yıl arası, %27,5'inin 20 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir.

Katılımcı işletmelerin temel faaliyet alanı incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerin %15'inin gıda, % 27,5' inin tekstil, % 15,8' inin mobilya, %16,7' inin inşaat, %24,2' teknoloji ve % 0,8' ini ise diğer sektörler oluşturmaktadır.

İşletmelerin ihracat yapma sürelerine göre dağılımı incelendiğinde araştırmaya katılan işletmelerin ihracat yapma sürelerine göre dağılımı şu şekildedir. Araştırma sonucunda İşletmelerden %42,5'inin ihracat yapmadığı, %20,0'inin 1-5 yıl arası, %20,0'inin 6-10 yıl arası, %10' unun 11-20 yıl arası ve %7,5'inin 21 yıl ve üzeri ihracat yaptıkları görülmektedir. Aynı zamanda araştırmaya katılan 51 işletmenin ihracat yapmadığı,69 işletmenin ihracat yaptığı görülmektedir.

İşletmeler muhasebe işlemlerinin takip edildiği yer bakımından incelendiğinde araştırma yapılan işletmelerin muhasebe işlerinin takip edildiği yere göre dağılımı şu şekildedir. İşletmelerin muhasebe işlemlerinin %26,7'inin muhasebe işlemleri işletme bünyesinde, %35,0'inin işletme dışındaki bir muhasebe bürosunda, %38,3'ünün ise

bir kısmı işletme bünyesinde bir kısmı muhasebe bürosunda takip edildiği gözlemlenmektedir.

Muhasebe işlemlerinin sağlıklı ve güvenilir bir şekilde yerine getirilmesi için muhasebe işlemlerinin işletme bünyesi dışında profesyonel muhasebe meslek mensuplarını tarafından yapılması en çok tercih edilen durumlardandır. Yapılan araştırmada 46 işletmenin muhasebe işlemlerinin bir kısmını işletme bünyesinde, bir kısmını ise muhasebe bürosunda gerçekleştirdiği görülmektedir.

Anket uygulamalarının illere göre dağılımı bakımından incelendiğinde araştırmaya katkı sağlayan TR 81 bölgesine kayıtlı olan, Zonguldak, Karabük ve Bartın illerini kapsayan işletmeler arasındaki iller bazında dağılımına bakıldığında % 59,2'lik bir oranla Zonguldak, % 23,3' lük oranla Karabük ve %17,5'lik oranla Bartın'daki işletmeler araştırmaya katkı sağlamıştır. İşletmelerden 71'i Zonguldak, 28'i Karabük, 21' i ise Bartın olmak üzere toplamda 120 üretim işletme bilgisinden çalışmada faydalanılmıştır.

Tablo 3.1'e göre anketi cevaplayan işletmelerin ihracat yapıp yapmamalarına göre ayrımı yapıldığı zaman araştırmaya katılan işletmelerin %57,5'nin ihracat yaptığı (69 İşletme), %42,5'inin (51 İşletme) ihracat yapmadığı görülmektedir.

Tablo 3.2'de ise muhasebe bilgi sisteminin etkinliğine ilişkin işletmelerin görüşlerinin dağılım düzeyleri yer almaktadır.

Tablo 3.2: Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliğine İlişkin Ölçek Maddeleri Aritmetik Ortalama Sonuçları

	MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ (MBS)	Ort.
1.	MBS, güvenli veri depolama ve alma özelliğine sahiptir.	3,6667
2.	MBS, şirketin hedefleriyle uyumludur.	3,7667
3.	MBS, güvenilirdir.	3,7333
4.	MBS, yönetime değerlendirme ve kontrol sağlamak için gerekli bilgileri sağlar.	3,9417
5.	MBS, zamanında rapor üretir. Sistem tarafından üretilen raporlar ihtiyaçları karşılar.	3,9083
6.	Şirkette kullanılan MBS, diğer Bilgi Teknoloji sistemleri ile entegrasyona olanak sağlar.	3,8917
7.	Üretilen muhasebe bilgileri yönetimin kararını etkiler.	3,9583
8.	MBS, doğru eksiksiz bilgi üretir.	3,7667
9.	MBS, tüm olayları etkin ve verimli bir şekilde takip eder.	3,8583
10.	MBS, kaynakların ve işlemlerin verimli ve etkin kullanımını teşvik eder.	3,9750
11.	MBS, muhasebe standartlarının kanun ve yönetmeliklerine uyumu artırır.	3,9333
12.	MBS, hataları veya hileleri önlemek için tasarlanmış kontroller sağlar.	3,9083
13.	MBS, şirket bilgilerini doğru ve adil bir şekilde yansıtır.	3,9917
14.	MBS’de veri işleme, yöneticilerin şirketin finansal performansını değerlendirmesi için olayların sonuçları hakkında tahminler oluşturmalarına yardımcı olur.	3,7583
15.	Veri işleme, finansal raporların kalitesinin artmasına neden olmuştur.	3,8500
16.	Otomatik veri toplama, finansal tablolar oluşturma ve veri işlemede insani zayıflıkların üstesinden gelme sürecini hızlandırır.	3,6917

İşletmelerde muhasebe bilgi sisteminin etkililiğine ilişkin ölçek maddeleri aritmetik ortalama değerleri incelendiğinde “MBS, şirket bilgilerini doğru ve adil bir şekilde yansıtır (3,9917), MBS, kaynakların ve işlemlerin verimli ve etkin kullanımını teşvik eder (3,9750) ve üretilen muhasebe bilgileri yönetimin kararını etkiler (3,9583) maddelerinin işletmeler için MBS’nin etkinliğinin ölçülmesinde en yüksek ortalamaya sahip olan üç madde olduğu gözlemlenmiştir. Bunun anlamı işletmeler için MBS, “şirket bilgilerini bilgi kullanıcılarına doğru ve adil bir şekilde yansıtıyorsa, yine MBS şirketi kaynakların etkin ve verimli kullanımına teşvik ediyorsa ve MBS’nin ürettiği bilgi yönetimin kararlarını etkileyip yönlendiriyorsa” etkindir.

Örgütlerde etkin muhasebe bilgi sisteminin performansına olan etkisine ilişkin işletme görüşlerinin dağılım düzeyleri Tablo 3.3’de yer almaktadır.

Tablo 3.3: Etkin Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performansa Etkisine İlişkin Ölçek Maddeleri Aritmetik Ortalama Sonuçları

	ÖRGÜTSEL PERFORMANS	
1.	Şirket yatırımlarının getirisi rakiplerden yüksektir.	3,1917
2.	Şirkette çalışanların ortalama üretkenliği rakiplerden yüksektir.	3,3250
3.	Şirketin ürün/hizmeti üretip piyasaya sunma süresi rakiplerden hızlıdır.	3,3750
4.	Şirkette müşteri şikâyetlerine cevap verme süresi rakiplerden hızlıdır.	3,5167
5.	Müşteri memnuniyeti rakiplerden yüksektir.	3,4500
6.	MBS ile şirket maliyet tasarrufu sağlar.	3,5583
7.	MBS ile şirket otomatik raporlar alır.	3,6667
8.	MBS, şirket çalışanları hakkında bilgi ve uzmanlık becerilerini öğrenmeyi sağlar.	3,5750
9.	MBS, şirkette verimlilik sağlar.	3,6667
10.	MBS, şirkete rekabet avantajı sağlar.	3,5583
11.	MBS, şirkette iç bütçe kontrolünü sağlar.	3,8333
12.	MBS, şirkete karar vermede iyileşme sağlar.	3,6250
13.	MBS, şirketin pazar payını artırmaya yardımcı olur.	3,4833
14.	MBS uygulamaları performansı iyileştirmeye yönelik işgücü maliyetlerini düşürür.	3,3083
15.	MBS ile etkili bir ölçüm ve raporlama işlemi finansal performansı artırır ve maliyetleri düşürür.	3,4083
16.	MBS uygulamaları değerli çalışanları elinde tutar ve organizasyona bağlılığını artırır.	3,4583
17.	MBS'nin interaktif kontrol sistemleri, yöneticilerin yeni verileri ve öğrenmeyi karar alma sürecine entegre etmesine yardımcı olur.	3,7500

İşletmelerde MBS'nin etkinliğinin örgütsel performansa etkisine ilişkin ölçek maddeleri aritmetik ortalama sonuçları incelendiğinde “MBS, şirkette iç bütçe kontrolünü sağlar (3,8333), MBS'nin interaktif kontrol sistemleri, yöneticilerin yeni verileri ve öğrenmeyi karar alma sürecine entegre etmesine yardımcı olur (3,7500), MBS, şirkette verimlilik sağlar (3,6667) ile MBS ile şirket otomatik raporlar alır (3,6667)” maddelerinin en yüksek ortalamaya sahip ilk üç madde olduğu gözlemlenmiştir. Bu da şirketlerde MBS'nin bütçesel kontroldeki etkinliğinin, yine yöneticilerin yeni muhasebe bilgisini karar alma sürecine entegre etmesinin, MBS'nin şirkete sağladığı raporların ve verimliliğin en önemli performans göstergeleri olduğu anlamına gelmektedir.

3.5.3. Normallik Dağılımı Sonuçları

İstatistiksel çalışmalarda verilerin dağılımı çok önemlidir. Çünkü istatistik araştırmalarda yapılan birçok testin uygulanabilmesi için dağılımın normal ve normale yakın olması gerekir.

Çalışmada elde edilen anket sonuçlarının normal dağılım gösterip göstermediğinin incelenmesi için skewness (çarpıklık), kurtosis (basıklık) değerleri de test edilmiştir. Normal dağılım gösteren bir veri setinin, çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında bulunması kabul edilebilir sınırlar arasında görülmektedir (Hair vd. 2013: 33-34).

Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans üzerindeki etkisine ilişkin Normallik testi değerlerin basıklık ve çarpıklık sonuçları Tablo 3.4’de yer almaktadır.

Tablo 3.4: Değerlerin Basıklık ve Çarpıklık Sonuçları

Ölçek adı	F/S	Ortalama	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Max.
Muhasebe bilgi sistemi değerleri	120	3,85	0,763	-0,872 0,221	0,602 0,438	1,63	5,00
Örgütsel Performans değerleri	120	3,51	0,803	-0,389 0,221	-0,272 0,438	1,29	5,00

Analiz sonucunda basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu ve standart sapmasının 1’e yakın olduğu tespit edilmiştir. %95 güvenle veriler normal dağılmıştır.

3.5.4. Grupların Farklılık Analizi Sonuçları

MBS’nin Örgütsel Performans üzerindeki etkinliği ölçülmesine ilişkin, aynı zamanda işletmenin faaliyet süresi, temel faaliyet alanının, işletmelerin ihracat yapma yapmamalarının, muhasebe işlerinin takibinin nerede yapıldığının MBS üzerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesinde parametrik istatistiksel tekniklerden olan ANOVA testi kullanılması uygun olacaktır.

Varyansların homojenliği testi için hipotezler;

H_0 : %95 güvenle, grup varyansları homojendir.

H_1 : %95 güvenle, grup varyansları homojen değildir.

Araştırmada Muhasebe Bilgi Sistemi bağımlı değişken, işletmenin faaliyet süresi, işletmenin faaliyet alanı, işletmenin ihracat yapma süresi ve işletmenin

muhasabe işleminin takip edildiği yer bağımsız değişken olarak analize dâhil edilmiştir.

Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans üzerindeki etkisine ilişkin farklılık analizi homojenlik testi sonuçları Tablo 3.5’de yer almaktadır.

Tablo 3.5: Farklılık Analizleri Homojenlik Testi Sonuçları

Değişkenler	P
İşletmenin faaliyet süresi	0,590
İşletmenin faaliyet alanı	0,911
İşletmenin ihracat yapma süresi	0,143
İşletmenin muhasebe işleminin takip edildiği yer	0,143

Tablo 3.5’e göre Homojenlik testi değerleri incelendiğinde işletmelerin faaliyet sürelerinin Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin varyansların homojenliği test değeri ($0,590 > 0,05$) olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. %95 faiz güvenle, grupların varyansı homojendir.

İşletmelerin temel faaliyet alanlarının Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin varyansların homojenliği test değeri ($0,911 > 0,05$) olduğundan H_0 hipotezi kabul edilir. %95 güvenle, grupların varyansı homojendir.

İşletmelerin ihracat yapıp, yapmamalarının Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin varyansların homojenliği test değeri ($0,143 > 0,05$) olduğundan H_0 hipotezi kabul edilir. %95 güvenle, grupların varyansı homojendir.

İşletmelerin Muhasebe işlemlerinin takibinin yapıldığı yer bakımından Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin varyansların homojenliği test değeri ($0,570 > 0,05$) olduğundan H_0 hipotezi kabul edilir. %95 güvenle, grupların varyansı homojendir.

Tek Yönlü Varyans analizi için hipotezler;

H_0 : %95 güvenle, grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

H_1 : %95 güvenle, grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans üzerindeki etkisine ilişkin farklılık analizi Anova testi sonuçları Tablo 3.6'da yer almaktadır.

Tablo 3.6: Farklılık Analizleri Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	P
İşletmenin faaliyet süresi	0,331
İşletmenin faaliyet alanı	0,855
İşletmenin ihracat yapma süresi	0,633
İşletmenin muhasebe işleminin takip edildiği yer	0,180

Tablo 3.6'a göre İşletmelerin faaliyet sürelerinin Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin Anova test sonuçları incelendiğinde P değeri ($0,331 > 0,05$) olduğundan tek yönlü varyans analizi için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani %95 güvenle, MBS ile İşletmenin faaliyet süresi arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

İşletmelerin temel faaliyet alanlarının Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin Anova test sonuçları incelendiğinde P değeri ($0,855 > 0,05$) olduğundan tek yönlü varyans analizi için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani MBS ile İşletmenin temel faaliyet alanı arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

İşletmelerin ihracat yapıp, yapmamalarının Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin Anova test sonuçları incelendiğinde P değeri ($0,633 > 0,05$) olduğundan tek yönlü varyans analizi için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani %95 güvenle, MBS ile işletmelerin ihracat yapıp, arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

İşletmelerin Muhasebe işlemlerinin takibinin yapıldığı yer bakımından Muhasebe Bilgi Sisteminin etkinliğine ilişkin Anova test sonuçları incelendiğinde P değeri ($0,180 > 0,05$) olduğundan tek yönlü varyans analizi için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani %95 güvenle, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

3.5.3. Korelasyon Analiz Sonuçları

Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi veya bir değişkenin iki veya daha çok değişken ile olan ilişkisini test etmek, varsa bu ilişkinin derecesini ölçmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Korelasyon analizinde amaç; bağımsız değişken (X) değiştiğinde, bağımlı değişkenin (Y) ne yönde değişeceğini görmektir. Korelasyon analizi sonucunda, değişkenler arasında doğrusal ilişki olup olmadığını ve varsa bu ilişkinin derecesi, korelasyon katsayısı ile hesaplanır. Korelasyon katsayısı “r” değeri ile gösterilir ve $-1 < r < 1$ arasında değerler alır. Katsayının pozitif olması iki değişken arasında aynı yönde, negatif olması ise iki değişken arasında ters yönde, $r = 0$ olduğunda ise iki değişken arasında ilişkinin olmadığı anlamına gelmektedir (Kalaycı,2016: 115).

Korelasyon analizine ilişkin çalışmanın hipotezleri aşağıda yer almaktadır;

H_0 : Muhasebe Bilgi Sistemi ile Örgütsel Performans arasında ilişki yoktur.

H_1 : Muhasebe Bilgi Sistemi ile Örgütsel Performans arasında ilişki vardır.

Muhasebe Bilgi Sistemi ile Örgütsel Performans arasındaki ilişkinin korelasyon analizi sonuçları Tablo 3.7’de yer almaktadır.

Tablo 3.7: Korelasyon Analiz Sonuçları

		MBS_Ortalama	Örg_Per_Ortalama
MBS_Ortalama	Pearson Korelasyonu	1	0,579
			0,000
Örg_Per_Ortalama	Pearson Korelasyonu	0,579	1
		0,000	

Korelasyon analizi sonucuna göre MBS ile Örgütsel Performans arasında korelasyon katsayısı 0,579 olarak hesaplanmış ve bu değer iki değişken arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Korelasyon analizi için H_0 hipotezi red edilir Yani %95 güvenle Muhasebe Bilgi Sistemi ile Örgütsel Performans arasında ilişki vardır. Bu da güvenli veri depolama özelliğine sahip, işletmenin hedefleriyle uyumlu, güvenilir, yönetime ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlayan,

zamanında rapor üreten, muhasebe standartları, yasa ve kanunlarla uyumlu, hata ve hileleri önlemek için tasarlanmış, işletme bilgilerini doğru ve eksiksiz bir biçimde yansıtan etkin bir muhasebe bilgi sistemi, örgütün performansının geliştirilmesinde örgütsel yönetime yardımcı olan bir araçtır şeklinde yorumlanabilir.

3.5.4. Regresyon Analiz Sonuçları

Bir değişkenin diğer değişkenler tarafından açıklanarak doğrusal bir model oluşturulmasına kısaca regresyon analizi denir. Bağımlı değişken olarak adlandırılan ve açıklanmak istenen değişken bir takım açıklayıcı ya da bağımsız değişken ya da değişkenler tarafından doğrusal bir modelle ifade edilir. Kısaca regresyon analizi değişkenler arasındaki ilişkiyi analiz eder. Bir bağımsız değişkenin olduğu regresyona Basit Doğrusal Regresyon, birden çok değişkenin olduğu regresyona ise çoklu regresyon denir (Mert,2016:128).

Bağımsız değişken tarafından Bağımlı değişkendeki toplam değişimin yüzde kaçının açıklandığını bulmak için Regresyon analizinde R^2 değerinden yararlanır ve R^2 değeri 0 ile 1 arasında değer alır. Değer 0'a yaklaşırsa, modelin veriye uyum göstermediği veya bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkendeki değişmeyi açıklayamadığı, 1'e yaklaşırsa, bağımlı değişkendeki değişimin, bağımsız değişkenler tarafından iyi açıklandığını gösterir.

Araştırmada Basit Doğrusal Regresyon analiz yöntemi kullanılmış, işletmedeki pozisyonun, faaliyet süresinin, temel faaliyet alanı, işletmelerin ihracat sürelerinin, muhasebe işlemlerinin takibi ve anketin uygulandığı illerin analiz sonuçları oluşturulan modelin anlamlık düzeyini bozduğu için analiz dışında bırakılmıştır.

Regresyon analizi ile ilgili hipotezler aşağıdaki şekildedir.

H_0 : Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

H_1 : Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Verilerden muhasebe bilgi sistemi bağımsız, örgütsel performans ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

Muhasebe Bilgi Sisteminin ile Örgütsel Performans üzerindeki etkisine ilişkin Regresyon analizi sonuçları Tablo 3.8’de yer almaktadır.

Tablo 3.8: Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans Üzerindeki Etkisi

Model özeti						
Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart hata	Durbin-Watson	
1	0,579	0,336	0,330	0,65761	1,770	
Anova						
Model	Kareler toplamı		DF	Ortalama kare	F	P
1	Regresyon	25,796	1	25,796	59,651	0,000
	Residual (Kalan)	51,029	118	0,432		
	Toplam	76,825	119			
Coefficients						
Model	Standartlaştırılmamış Coefficients		Standartlaştırılmış Coefficients		T	P
	B	STD. Hata	Beta			
1	Sabit sayı	1,166	0,310		3,763	0,000
	MBS_ortalama	0,610	0,079	0,579	7,723	0,000

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi, model özetindeki R² değeri 0,336’dır. Bu değer MBS kullanımının Örgütsel Performans üzerindeki açıklama gücünü göstermektedir. Bu sonuca göre, bağımlı değişkendeki (örgütsel performans) %34’lük değişim, modele dâhil edilen bağımsız değişken (MBS) tarafından açıklanmaktadır. Bir başka ifade ile örgütsel performanstaki değişimin %34’lük kısmı MBS’deki değişimler tarafından açıklanmaktadır. ANOVA tablosunun sonucuna göre ise P değerinin, (p<0,05) anlamlı olması sebebiyle modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Bu değer, araştırmada “İşletmelerde MBS kullanımının örgütsel performans üzerinde etkisi vardır”. H₀ hipotezi red edilmiştir.

Coefficients tablosu incelendiğinde de katsayıların tahmin değerleri ve bunlara ilişkin t değerleri yer almaktadır. Bu değer işletmelerde MBS kullanımındaki bir birimlik artışın, örgütsel performans boyutunu 0,610 birim artıracaktır. Bu katsayıya

ilişkin t değeri de anlamlı bulunduğundan ($p < .05$) örgütsel performans değişkeninin katsayısı istatistiksel olarak anlamlıdır.

SONUÇ

Dünya’da ve Türkiye’de MBS uygulaması hızla ve gelişerek yayılmaktadır. MBS’nin ana amacı işletmelerde meydana gelen değişimlerin aynı zamanda işletme yöneticilerinin ihtiyaç duydukları bilgiyi, doğru yerde, doğru zamanda ve güvenli bir şekilde sağlamaktır. İşletmelerde kalite ve performansı iyileştirme, maliyet azaltma, etkin iç kontrol ve karar alma gibi beklentiler için MBS kullanımı kaçınılmazdır. Ayrıca toplumsal itibarını korumak ve rekabette üstün olabilmek için işletmelerin güçlü bir finansal yapıya ihtiyaçları vardır. Güçlü finansal yapı ise MBS’nin etkin bir biçimde uygulanması ile mümkündür.

Etkin, esnek ve güvenilir MBS işletmelerde, örgütsel performansı etkilemektedir. MBS ile örgütteki bilgi kaybının önüne geçilmekte, etkin ve doğru kararlar alınması sağlanmakta, çalışanların örgüt içinde işlerine daha hakim olması ve yenilikçi çözümler üretebilmeleri desteklenmekte, işletmelere sahip olduğu bilgiyi kullanarak rekabet avantajı yaratmakta, bilginin örgütteki tüm hizmet ve ürünlere doğrudan aktarılması ile ürünün kalitesi ve hizmet iyileştirilmektedir.

Bu çalışma ile MBS’nin işletmelerde kullanım düzeyi tespit edilmeye çalışılmış ve örgütsel performans üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Çalışmanın uygulama alanı, TR81 Bölgesinde faaliyet gösteren üretim işletmeleridir. Veri toplamı yöntemi olarak anket formu kullanılmıştır. Uygulanan anket formu ile Zonguldak, Karabük, Bartın olmak üzere üç ildeki 120 üretim işletmesine ulaşılmış ve elde edilen veriler uygun veri analiz yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Katılımcıların yanıtladığı geçerli anketlere ilişkin veriler SPSS 22.0 programında analiz edilmiştir. İstatistiksel analiz aşamalarında ilk olarak ankete verilen yanıtların tutarlılığını ölçmek amacıyla güvenilirlik testi uygulanmış (Cronbach Alpha Katsayısı) ve verilerin yüksek düzeyde güvenilir olduğu, aynı zamanda yapılan analizlerin tutarlı sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir. İkinci aşamada betimsel istatistik analizini uygulanarak sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırmaya katılan işletmelerin ve anketi cevaplayan katılımcıların cinsiyeti, işletmedeki pozisyonu, işletmenin faaliyet süresi, işletmenin faaliyet alanı, işletmenin ihracat yapma süresi, muhasebe

işlemlerinin takip edildiği yer ve anket uygulamasının yapıldığı iller ile ilgili frekans analizi yapılmıştır. Üçüncü aşamada verilere normallik testi uygulanmıştır. Verilerin Normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için MBS ve örgütsel performansı oluşturulan soruların Basıklık ve Çarpıklık değerlerine bakılmıştır. %95 güvenle verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dördüncü aşamada işletme özelliklerinin MBS üzerinde anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizi için %95 güvenle, MBS ile işletmelerin faaliyet süresi, temel faaliyet alanı, ihracat yapma süresi, muhasebe işlemlerinin takibinin yapıldığı yer ve ihracat yapıp yapmama durumu arasında anlamlı bir farklılık yoktur sonucuna ulaşılmıştır. Beşinci aşamada MBS ile Örgütsel performans arasındaki ilişkiyi ölçmek için korelasyon analizi uygulanmış ve korelasyon analizi sonucuna göre 0,579 korelasyon katsayısı ile MBS ile Örgütsel Performans arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Son aşamada ise MBS'nin örgütsel performans üzerindeki etkisini ölçmek için Basit Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır. R^2 değeri 0,336 olarak hesaplanmıştır. Bu değer MBS kullanımının örgütsel performans üzerindeki açıklama gücünü göstermektedir. Yani, bağımlı değişkendeki (örgütsel performans) %34'lük değişim, modele dâhil edilen bağımsız değişken (MBS) tarafından açıklanmaktadır. ANOVA tablosunun sonucuna göre ise H_0 :işletmelerde MBS'nin örgütsel performans üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur, hipotezi red edilmiştir.

Çalışmanın ana hipotezi değerlendirildiğinde, alınan sonuçlara göre MBS'nin örgütsel performans üzerinde olumlu yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada ana hipotez doğrulanmıştır. Bu kapsamda örgütsel performansı ve hizmet kalitesini artırmayı önemseyen işletme yönetimlerinin, MBS'ne önem vermeleri ve işletmelerinde etkin bir şekilde kullanmaları önerilmektedir. Örgütlerde MBS'nin güvenilir ve esnek bir yapıya ulaştırılması ile birimler arasında hızlı bilgi akışı sağlanabilir ve bu yapı işletmelerde doğru kararlar alınmasında bir zemin oluşturabilir. İşletmelerde MBS'nin gelişimi üst yönetim tarafından desteklenmeli ve çalışan performansı da düşünülerek bilgi sistemi işletmede etkili bir şekilde uygulanmalıdır. Ayrıca MBS'nde bilgi aktarımının düzenli ve kesintisiz olması

önemlidir ve örgütsel performansı etkilemesi dolayısıyla bu hususa ayrıca özen gösterilmelidir.

Muhasebe bilgi sistemi, işletmelerin mevcut durumları hakkında istenildiği takdirde tüm ilgilileri bilgilendirmeye dayalı bir sistemdir. İşletmede yapılan ya da yapılabilecek herhangi bir hileli eylem, muhasebe bilgi sistemini olumsuz etkileyecektir. Bilgi sistemindeki yanıltıcı ve aldatıcı veriler ise işletme yönetiminin kendisi de başta olmak üzere işletmeyle ilgili tüm çevreleri yanıltıcı nitelikte olabilecektir. Bu kapsamda, işletmeler iç kontrol sistemleri vasıtasıyla muhasebe bilgi sistemlerinin durumunu sürekli kontrol altında tutmalıdırlar. Ayrıca, işletmeler açısından sağlıklı bir MBS'nin uygulanabilmesi için devletin uyguladığı vergi politikası, toplum ahlaki ve işletmelerin hangi ülkede faaliyette bulunduğu da önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar Durmuş ve Nilüfer Tetik (2004); *Tek Düzen Hesap Planı ve Türkiye Muhasebe Standartlarına Uygun Genel Muhasebe*, Isparta Yayınevi, Isparta.
- Ağaca, Ahmet (2013); *Muhasebe Bilgi Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları No 1922, Eskişehir.
- Akal, Zuhâl (2005); *İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi Çok Yönlü Performans Göstergeleri*, MPM Yayını, Ankara, s.25-60.
- Alnajjar, Mohd (2017); “*Impact of Accounting Information System on Organizational Performance: A Study of SMEs in the UAE*,” Prince Mohammad bin Fahd University, KSA.
- Ataay, İsmail Durak (1985); *İş Değerleme ve Başarı Değerleme Yöntemleri*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, Sayı 235, İstanbul, s.243-255.
- Aydeniz, Nihat (1999); Verimlilik Boyutları ve Diyarbakır Sanayi Bölgesi Verimlilik Araştırması, *Dicle Üniversitesi Yayınları*, Sayı 11, Diyarbakır, s.11-17.
- Bakıoğlu, Ayşen (2001); *Örgütsel Performans Kavramı ve Gelişimi*, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 4, Sayı 15, s.39-43.
- Basel, Wan Omar ve Rosni Bakar (2016); “*Accounting Information System (AİS) And Organizational Performance: Moderating Effect Of Organizational Culture*,” International Journal of Economics, Commerce and Management, Volume 4, Issue 4.
- Benligiray, Serap (1999); *İnsan Kaynakları Açısından Otellerde Performans Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No 1174, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No 164. Eskişehir, s.9-10.
- Bozoğlan, İsmail (2010); “*Örgüt Kültürünün Performans Kriterlerine Etkisi ve Teco Kipa Uygulaması*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Büyükmirza, Kâmil (2000); *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi*, Tek Düzene Uygun Bir Sistem Yaklaşımı, Barış Yayınevi, Ankara.
- Ceran, Yunus (1993); “*İşletme Fonksiyonlarından Muhasebe ve Muhasebe Fonksiyonunun İşletme Organizasyonu İçindeki Yeri ve Önemi ile Muhasebenin Organizasyonu*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü, İstanbul.
- Chearskul, Paul (2010); *An Empirical Investigation of Performance Measurement System Use and Organizational Performance*, PhD Thesis, State University, Virginia Polytechnic Institute, Blacksburg, Virginia, s.73-75.

- Civan Mehmet ve Ekrem Kara (2003); *İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sisteminin Yeri ve Önemi*, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 20, s.117-118.
- Çetin, Canan (2001); *“Toplam Kalite Yönetimi ve Kalite Güvence Sistemi, ISO 9000-2000 Revizyonu İlke, Süreç, Uygulama,”* Beta Yayınları, İstanbul.
- Daft, R. L. (2015); *Örgüt Kuramları ve Tasarımını Anlamak*, (Çev. Ömür N. Timurcanday Özmen), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Demir, Berna (2005); *Muhasebe Bilgi Sisteminde Bilgi Güvenliği*, MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 26, s.14-147.
- Dinç Engin ve Hasan Abdioğlu (2009); *İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı Ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İmkb-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma*, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 21, s.161-165.
- Eren, Fikret (1999); *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Ertuş, Coşkun (2016); *Muhasebe Bilgi Sistemi ve Organizasyonu*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Esmeray, Azize (2016); *“The Impact of Accounting Information Systems on Firm Performance: Empirical Evidence in Turkish Small and Medium Sized Enterprises,”* *International Review of Management and Marketing*, s.233-236.
- Fekade, Serkaddis (2017); *“The Impact Of Accounting Information System on Organizational Performance: A Case Study on Pharmaceutical Fund And Supply Agency,”* Addis Ababa University College Of Business And Economics Department Of Accounting And Finance, *International Journal for Research in Business*.
- Gökdeniz, Ümit (2005); *İşletmelerde muhasebe bilgi sistemine yaklaşım*, Muhasebe ve Finansman dergisi, Sayı 27, s.87-123.
- Güzel Tülay ve Zerrin Mersin (2007); *Bilgi Teknolojilerinin İşletmelerin Muhasebe Uygulamalarında Yarattığı Değişim*, MUFAD, Sayı 35, s.122-175.
- Hair, Black, Babin ve Rolph Anderson (2014); *“Multivariate Data Analysis,”* Pearson Education Limited, England.
- Heagy, Cynthia D, Constance M. Lehmann, Hui Du (2013); *Accounting Information Systems: A Practitioner Emphasis*, 8th Edition, Textbook Media.
- Irmak, Ramazan (2002); *Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata ve Hileleri ile Bunların Tespit Yöntemleri*, Şafak Matbaacılık, Ankara.

- Kalaycı, Şeref (2016); “*Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*,” Tarcan Matbaacılık, Ankara.
- Kandırallı, Şahin (1984); “*İşletmelerde Muhasebe Organizasyonu ve Bir İnceleme*,” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karacaer Semra ve Nurettin İbrahimoglu (2003); İşletme Yönetiminde Muhasebe Bilgi Sistemi, İç Kontrol, Verimlilik İlişkisi ve Önemi, *Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, s. 117-218.
- Karagül, Arman Aziz (2005); *Kurumsal Kaynak Planlaması ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi Çerçevesinde Muhasebe Eğitimi*, Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu.
- Karakaya, Mevlüt (1994); *Muhasebe Bilgi Sistemi ve Bilgi Teknolojisi*, Ankara.
- Korkmaz, Orhan (2011); “*Örgütsel Performansın Kurumsal Performans Karnesi Yönetimi ile Ölçülmesi: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Hastanesi Üzerine Yürütülen Bir Araştırma*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Luecke, Richard (2008); *Performans Management*, (Çev. Aslı Özer), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s. 101-102.
- Mistepe, Ufuk (1998); “Orman Ürünleri Sanayinde ORÜS A.Ş.’ nin Performans Göstergeleri”, *Verimlilik Dergisi*, MPM Yayınları 10, Ankara, s.17-129.
- M. W. Grady (1991); *Performance Measurement, Implementing Strategy*, Management Accounting, s.47-49.
- Marshall Romney ve Paul John Steinbart (2000); *Accounting Information Systems*, New Jersey.
- Md. Qamruzzaman (2014); “Accounting Information System (AİS) Enhance Efficiency Level Of The Organization: Evidence From Insurance Industry In Bangladesh,” *Bangladesh Research Publications Journal*, Volume 9, Issue 4, s. 297-304.
- Mert, Mehmet (2016); “*Yatay Kesit Veri Analizi Bilgisayar Uygulamaları*,” Detay Yayıncılık, Ankara.
- Nwinee, Akpos and Tams Wariboko Ibinabo (2016); “*Impact Of Accounting Information System On Organizational Effectiveness: A Study Of Selected Small And Medium Scale Enterprises In Woji, Portharcourt* ,” International Journal for Research in Business, Management and Accounting.

- Nzomo, Samuel (2013) “*Impact Of Accounting Information Systems On Organizational Effectiveness Of Automobile Companies In Kenya,*” Research Project Submitted In Fulfillment For The Requirement Of The Award Of Degree In Master Of Business Administration University Of Nairobi.
- Onaolapo, Odetayo (2012); “Effect of Accounting Information System on Organisational Effectiveness: A Case Study of Selected Construction Companies in Ibadan, Nigeria,” *American Journal of Business and Management*, Volume 1, No 4, s. 183-189.
- Ölçen, Orhan (2012); “*Örgütlerde Performans Ölçümü ve Uluslararası Faaliyet Gösteren Bir İşletmenin Balanced Scorecard ile Performans Ölçüm Süreci*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özçelik, Hakan (2010); “*Muhasebe Bilgi Sistemlerince Üretilen Bilgilerin Kalitesini Etkileyen Kritik Başarı Faktörleri: İMKB’de Bir Araştırma,*” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özdevecioğlu, Melih Biçkes (2009); “*Örgütsel Öğrenme ve İnovasyon İlişkisi: Büyük Ölçekli İşletmelerde Bir Araştırma,*” *Erciyes Üniversitesi Dergisi*, Sayı 39, s. 24.
- Palmer, Margaret (1993); *Performans Değerlendirmeleri*, Rota Yayınları, İstanbul.
- Palmer Margaret ve Kenneth Winters (1993); *İnsan Kaynakları*, (Çev: Doğan Şahiner), Rota Yayınları, İstanbul.
- Parker, Charles (2000); “*Performance Measurement*”, *Work Study*, C XLIX, s. 35-38.
- Phillips, P. A (1999); “*Performance Measurement Systems and Hotels: a New Conceptual Framework,*” *Hospitality Management*, s. 173.
- Sevilengül, Orhan (2009); *Genel Muhasebe*, Gazi kitabevi, 15 Baskı, Ankara.
- Silah, Mehmet (2001); *Çalışma Psikolojisi*, Selim Kitabevi, No 1, Ankara.
- Soudani, Siamak Nejadhosseini (2012); “The Usefulness of an Accounting Information System for Effective Organizational Performance,” *International Journal of Economics and Finance*, Volume 4, No 5.
- Stephen, Daniel Lodinya (2017); “*Accounting Information System And Organisational Performance In Selected Ngos In Juba, South Sudan,*” A Thesis Report Presented to The College of Economics and Management In Partial Fulfillment Of The Requirement For The Award of Masters In Business Administration At Kampala International University.

- Sürmeli, Fevzi, Melih Erdoğan ve Nurten Erdoğan (2006); *Muhasebe Bilgi Sistemi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın no 1644, Eskişehir.
- Tokaç, Ahmet (2006); *İşletmelerde Muhasebe Organizasyonu ve Denetimi*, Tunca Kitabevi, İstanbul.
- Trabulsi, Rehab (2018); “*The Impact of Accounting Information Systems on Organizational Performance: The Context of Saudi’s SMEs*,” *International Review of Management and Marketing*, Volume 8, s. 129-173.
- Uluçol Orhan, N. Derin ve E. T. Demirel (2011); “Finansal Performansın Yükseltilmesinde İki Belirleyici Faktör: Müşteri Memnuniyeti ve Çalışan Tatmini: Malatya’da Faaliyet Gösteren Süpermarketlerde Bir Uygulama”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7, s. 316.
- Unutkan, Özcan (1995); *Muhasebe Kayıt ve Düzeninde Hata ve Hilelerin Nedenleri*, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.104-107.
- Uygurtürk Hatice ve Taylan Korkmaz (2012); “Finansal Performansın TOPSIS Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ile Belirlenmesi: Ana Metal Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 7, s. 96.
- Uzkurt Ceylan, Ö. Torlak ve M. Özmen (2006); “İşletmeler için Pazar Bilgisi Yeteneğinin Önemi ve Pazarlama Performansına Etkileri: 500 Büyük Firma Üzerinde Bir Araştırma”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, s. 123-177.
- Yavuz, Hasan (2014); “*Muhasebe Bilgi Sisteminin İşletme Yönetim Kararları Üzerinde Etkileri: Bartın İlindeki Kobi’ler Üzerinde Bir Araştırma*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bartın.
- Yazıcı, Nusret (2010); *Bir Bilgi Sistemi Olarak Muhasebenin KOBİ’lerin Yönetim Kararlarına Etkisi; Erzurum Araştırması*, *MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 47, s. 204.
- Yıldız, Fehmi (2002); *Tekdüzen Hesap Çerçevesi ve Hesap Planı’nın Uygulama Sonuçları*, Der Yayınları, İstanbul.
- Yükçü Süleyman ve Gülşah Atağan (2009); *Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık*, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı 4, s. 55-122.
- Yüksel, Hilmi (2002); *Performans Ölçüm Sistemlerinin Tasarımında Dikkate Alınması Gereken Faktörlerin Değerlendirilmesi*, *KHO Bilim Dergisi*, Sayı 2, Ankara, s. 89.

Zerenler, Muammer (2005); “Performans Ölçüm Sistemleri Tasarımı ve Üretim Sistemlerinin Performansının Ölçümüne Yönelik Bir Araştırma”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalara Dergisi*, s. 37-122.

EKLER

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı

Bu anket formu Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şiraslan Mammadov tarafından Dr. Öğr. Üyesi Gülay İRAK danışmanlığında " Muhasebe Bilgi Sisteminin Örgütsel Performans Üzerindeki Etkisi" konulu Yüksek Lisans Tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler Yüksek Lisans Tez çalışması için kullanılacaktır. Ankette katılımcının kimliğini ortaya çıkaracak kişisel hiçbir soru yer almamaktadır. Bu nedenle katılımcıların soruları içtenlikle cevaplandırması istenmektedir.

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz,

Bay Bayan

2 İşletmedeki pozisyonunuz,

Genel Müdür Genel Müdür Yardımcısı Muhasebe Müdürü Finans Müdürü

Diğer (Belirtiniz).....

3. İşletmeniz kaç yıldır faaliyet göstermektedir.

0 - 5 yıl 6 - 10 yıl 11 - 15 yıl 16 - 20 yıl 20 yıl üzeri

4. İşletmenizin temel faaliyet alanı nedir?

Gıda Tekstil Mobilya İnşaat Teknoloji Diğer (Belirtiniz).....

5. Şirketiniz kaç yıldır ihracat yapıyor?

İhracat Yapmıyor 1-5 yıl 6-10 yıl 11-20 yıl 21 veya daha fazla yıl

6. İşletmenizde muhasebe işlerinin takibi nerede yapılmaktadır.

İşletme bünyesinde İşletme dışındaki bir muhasebe bürosunda Bir kısmı işletme bünyesinde, bir kısmı muhasebe bürosunda

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN ÖRGÜTSEL PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Bu bölümde yer alan sorular şirketinizde Muhasebe Bilgi Sisteminin (MBS) Örgütsel Performans Üzerindeki Etkisini araştırır (1 = Kesinlikle Katılmıyorum; 2 = Katılmıyorum; 3 = Kararsızım; 4 = Katılıyorum; 5 = Kesinlikle Katılıyorum).

	MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ (MBS)	1	2	3	4	5
1.	MBS, güvenli veri depolama ve alma özelliğine sahiptir.					
2.	MBS, şirketin hedefleriyle uyumludur.					
3.	MBS, güvenilirlidir.					
4.	MBS, yönetime değerlendirme ve kontrol sağlamak için gerekli bilgileri sağlar.					
5.	MBS, zamanında rapor üretir. Sistem tarafından üretilen raporlar ihtiyaçları karşılar.					
6.	Şirkette kullanılan MBS, diğer Bilgi Teknoloji sistemleri ile entegrasyona olanak sağlar.					
7.	Üretilen muhasebe bilgileri yönetimin kararını etkiler.					
8.	MBS, doğru eksiksiz bilgi üretir.					
9.	MBS, tüm olayları etkin ve verimli bir şekilde takip eder.					
10.	MBS, kaynakların ve işlemlerin verimli ve etkin kullanımını teşvik eder.					
11.	MBS, muhasebe standartlarının kanun ve yönetmeliklerine uyumu artırır.					
12.	MBS, hataları veya hileleri önlemek için tasarlanmış kontroller sağlar.					
13.	MBS, şirket bilgilerini doğru ve adil bir şekilde yansıtır.					
14.	MBS'de veri işleme, yöneticilerin şirketin finansal performansını değerlendirmesi için olayların geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki sonuçları hakkında tahminler oluşturmalarına yardımcı olur.					
15.	Veri işleme, finansal raporların kalitesinin artmasına neden olmuş ve şirketin işlemlerinin sürecini kolaylaştırmıştır.					
16.	Otomatik veri toplama, finansal tablolar oluşturma ve veri işlemede insani zayıflıkların üstesinden gelme sürecini hızlandırır.					
	ÖRGÜTSEL PERFORMANS					
17.	MBS ile şirket maliyet tasarrufu sağlar.					
18.	MBS ile şirket otomatik raporlar alır.					

19.	MBS, şirket çalışanları hakkında bilgi ve uzmanlık becerilerini öğrenmeyi sağlar.					
20.	MBS, şirkette verimlilik sağlar.					
21.	MBS, şirkete rekabet avantajı sağlar.					
22.	MBS, şirkette iç bütçe kontrolünü sağlar.					
23.	MBS, şirkete karar vermede iyileşme sağlar.					
24.	MBS, şirketin pazar payını artırmaya yardımcı olur.					
25.	MBS uygulamaları performansı iyileştirmeye yönelik işgücü maliyetlerini düşürür.					
26.	MBS ile etkili bir ölçüm ve raporlama işlemi finansal performansı artırır ve maliyetleri düşürür.					
27.	MBS uygulamaları değerli çalışanları elinde tutar ve organizasyona bağlılığını artırır.					
28.	MBS'nin interaktif kontrol sistemleri, yöneticilerin yeni verileri ve öğrenmeyi karar alma sürecine entegre etmesine yardımcı olur.					
29.	Şirket yatırımlarının getirisi rakiplerden yüksektir.					
30.	Şirkette çalışanların ortalama üretkenliği rakiplerden yüksektir.					
31.	Şirketin ürün/hizmeti üretip piyasaya sunma süresi rakiplerden hızlıdır.					
32.	Şirkette müşteri şikâyetlerine cevap verme süresi rakiplerden hızlıdır.					
33.	Müşteri memnuniyeti rakiplerden yüksektir.					

İlginiz için teşekkür ederiz.

ÖZ GEÇMİŞ

27 Ocak 1992 Azerbaycan doğumluyum. İlk, orta ve Lise eğitimimi Azerbaycan'da tamamlamış bulunmaktayım. 2013 yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Maliye bölümünü kazandım ve dört yıllık eğitim sürecim sonunda 2017 yılında derece ile mezun oldum. Eğitim hayatıma ara vermeden aynı yıl Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik bölümünde yüksek lisans eğitimine başladım.

